

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم
رهنمای تدریس هنـــــر
صنف ۸

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ ش.

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و
تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

رهنمای تدریس هنر

صنف هشتم

سال چاپ: ۱۳۹۶ هـ ش.

مؤلفان:

- معاون سرمؤلف محمد غالب الله یار آمر دیپارتمنت آرت و هنر
- سید انور میچنخیل عضو علمی و مسلکی دیپارتمنت آرت و هنر
- محمدظاهر طاهری عضو علمی و مسلکی دیپارتمنت آرت و هنر
- نفیسه پوپلزی عضو علمی و مسلکی دیپارتمنت آرت و هنر

ایدیت علمی و مسلکی:

- اعضای دیپارتمنت هنر.

ایدیت زبانی:

- محمد عظیم صادقیار
- پوهندوی عبدالرازق اسمر

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی:

- داکتر عطاء الله واحدیار مشاور ارشد وزارت معارف و رئیس نشرات.
- حبیب الله راحل مشاور وزارت معارف در ریاست انکشاف نصاب تعلیمی.
- مولوی قیام الدین کشاف
- مولوی عبدالوکیل عضو علمی دیپارتمنت تعلیمات اسلامی

کمیتهٔ نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین نصاب تعلیمی، تربیهٔ معلم و مرکز ساینس
- دکتور شیر علی ظریفی مسؤول پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- معاون سرمؤلف عبدالظاهر گلستانی رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

طرح و دیزاین:

رحمت الله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف،

استادان و معلمان محترم،

تعلیم و تربیه اساس توسعه و انکشاف هر کشور را تشکیل می‌دهد و نصاب تعلیمی یکی از عناصر بنیادی تعلیم و تربیه می‌باشد که مطابق انکشافات علمی و نیازمندی‌های جامعه وضع می گردد، واضح است که انکشافات علمی و ضرورت‌های جامعه همواره در حال تَطَوُر می‌باشد؛ بناءً لازم است نصاب تعلیمی نیز به صورت علمی و دقیق مطابق ایجابات عصر و زمان انکشاف نماید. البته نباید نصاب تعلیمی تابع تغییرات سیاسی، نظریات و تمایلات اشخاص گردد.

کتاب رهنمای معلم که امروز در دسترس شما قرار دارد بنابر همین مشخصات تهیه و ترتیب گردیده و با تکیه بر میتودهای جدید تدریس، فعالیت‌ها و مواد معلوماتی نیز در آن اضافه شده است که یقیناً برای فعال نگاه داشتن شاگردان در عملیهٔ تدریس مفید و مؤثر می‌باشد.

امیدوارم محتویات این کتاب که با استفاده از روش‌های آموزش فعال تألیف و تدوین شده است، مورد استفادهٔ شما استادان عزیز قرار گیرد. با استفاده از فرصت از اولیای محترم شاگردان تقاضا بعمل می‌آید تا در تعلیم و تربیهٔ با کیفیت دختران و پسران خود همکاری متداوم نمایند، تا به این وسیله اهداف و آروزهای نظام معارف بر آورده گردد و نتایج و دست آوردهای خوبی برای نسل جوان و کشور ما داشته باشد.

استادان و معلمان گرانقدر ما در تطبیق مؤثر نصاب تعلیمی رسالت و مسؤولیت بزرگ دارند.

وزارت معارف همواره تلاش می‌نماید تا نصاب تعلیمی معارف مطابق اساسات و ارزشهای دین مبین اسلام، نیازمندی‌های جامعه و منافع ملی و وطندوستی با معیارهای جدید علمی ساینس و تکنالوژی انکشاف نماید.

به منظور نیل به این مأمول بزرگ ملی از تمام شخصیت‌های علمی، دانشمندان تعلیم و تربیهٔ کشور و اولیای محترم شاگردان تمنا دارم، تا با ارائهٔ نظریات و پیشنهادات رهنمودی و سودمند خویش مؤلفان ما را در بهبودبخشی بیشتر از پیش تألیف کتب درسی و رهنماهای معلمان یاری نمایند.

از همهٔ دانشمندانی که در تهیه و ترتیب این کتاب سهم گرفته اند، و نیز از مؤسسات محترم ملی و بین المللی و سایر کشورهای دوست که در تهیه و ترتیب نصاب تعلیمی جدید، طبع و توزیع کتب درسی و رهنماهای معلمان زمینه سازی و یا همکاری‌های مادی یا معنوی نموده اند صمیمانه اظهار امتنان و قدردانی نموده تداوم همکاری‌های شان را آرزو می‌نمایم.

و من الله التوفیق

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف جمهوری اسلامی افغانستان

فهرست

فصل اول: کلیات و معرفی پلان درسی

اهمیت تعلیم وتربیت و رسالت معلمی:

دانشمندان هر کدام تعلیم و تربیه را به شکل‌های مختلف تعریف کرده اند. عده یی تعلیم و تربیه را انتقال، ارزیابی و توسعه میراث فرهنگی گذشتگان به نسل جدید می‌دانند. عده یی نیز تعلیم و تربیه را تشکیل نهایی صفات و قابلیت‌های معین درفرد خوانده اند.

عده یی هم تعلیم و تربیه را آشکارساختن استعدادهای نهفته درفرد یا به بیان روشنتر به فعالیت در آوردن توانایی‌ها و استعدادهای فرد می‌شمارند. بعضی از دانشمندان، تعلیم و تربیه را آماده کردن فرد برای زنده گی کردن در اجتماع معین و آشنا ساختن وی با آداب رسوم، عقاید و افکار خاص می‌پندارند. امروزه نظریات مفیدتری در بارۀ ماهیت تعلیم وتربیه بوسیلۀ بعضی دانشمندان ابراز شده است که نقل آن‌ها در این مقدمه از اهمیت خاصی برخورداراست.

بعضی از دانشمندان، تعلیم و تربیه را راهنمایی جنبه‌های متعدد ابعاد مادی و معنوی فرد؛ یعنی جنبه‌های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی، کاری، معنوی، هنری و جنبه‌های اخلاقی می‌دانند.

جان دیوی، تعلیم و تربیه را تجدید نظر در تجربیات و تشکیل مجدد آن‌ها به گونه ای که موجبات رشد بیشتری را در فرد فراهم نماید، تلقی کرده است.

همۀ تعریف‌های فوق از جهاتی درست اند. اما هیچکدام به تنهایی بسنده نیستند. علمای تعلیم و تربیه از تعلیم و تربیت شاگردان توقعات زیادی دارند. آنها از شاگردان انتظار دارند که در کنار فراگیری علم و هنر، با فرهنگ و آداب و رسوم کشور خود آشنا شده به منظور ساز گاری با جا معه و ورود موفقانه با اجتماع،عادات، مهارتها و ذهنیت‌های خاصی را کسب کنند، تا در نتیجۀ شگوفایی استعدادهای شان بتوانند قابلیت‌های خود را بروز دهند، مهارت‌های کاری و شغلی مورد نیاز را جهت کسب معاش و تأمین نیازهای اقتصادی جامعه یاد بگیرند. از سوی دیگر انتظار می‌رود ابعاد وجودی شاگردان که توسط زیست شناسان، روان شناسان، جامعه شناسان، فلاسفه و علمای اخلاق شناسایی شده است، از طریق پروسه تعلیم و تربیت راهنمایی، رشد و انکشاف یابد.

از نظر علما اسلام، هدف تعلیم و تربیه، پرورش انسان کامل است. و انسان کامل کسی است که همۀابعاد مادی و معنوی او در حد توانایی رشد و تکامل پیدا کند. وظیفۀ مهم معلمان رشد ابعاد مادی و معنوی شاگردان است.چه موضوعات مختلف درسی هر کدام به دنبال تحقق پرورش، بُعد خاصی از وجوی آدمی است. هدف تعلیم و تربیه، پر کردن ذهن شاگردان از حقایق و واقعیت‌های مختلف نیست. شاگرد خوب الزاماً کسی نیست که معلومات زیادی کسب کرده است، برعکس شاگرد خوب کسی است که توانایی‌های مادی و معنوی او درهمۀ زمینه‌ها رشد پیدا کرده باشد و یاد گرفته باشد که چگونه یاد بگیرد. چنین فردی در تمام عمر در پی آموختن است. پروسه تعلیم وتربیت این نیست که تنها به تربیت نخبگان توجه کند و به بقیه شاگردان بی اعتنایی نشان دهد. نظام تعلیم وتربیه مطلوب، پرورش همگان را مورد توجه قرار می‌دهد. تعلیم و تربیت به معنای صحیح آن به تحقق همۀ اهداف تعلیم و تربیه توجه می‌کند. از سوی دیگر معلم آگاه و وارد به مبانی صحیح تربیتی، در همۀ دوره‌های تحصیلی به تحقق تمام اهداف عمومی آموزش و پرورش از طریق فعالیت‌های مختلف درسی و فوق بر نامه یی توجه دارد.

شاگردان در دورۀ نوجوانی دارای ویژه گی‌های خاصی خود هستند در این دوره شاگردان از لحاظ بدنی وارد مرحلۀ جدیدی از تغییرات جسمانی می‌شوند. ارتباط شاگردان با یکدیگر و گروه همسالان در این دوره شکل مخصوصی به خود می‌گیرد. آماده گی شاگردان دراین دروه برای انجام کارهای اجتماعی و شناخت آداب و رسوم مردم و اقوام مختلف زیادتر از دورۀکودکی آنان است. نوجوانان در این دوره به لحاظ عاطفی از همسویی با دیگران و انجام کارهای خوب و کمک به دیگران لذت می‌برند. آن‌ها دوست دارند که خود به طور مستقل بسیاری از امور مربوط به خویش را انجام دهند. آنان در این دوره، علاقۀ بیشتری برای درک اسرار عالم و آموختن در بارۀ طبیعت و عالم معنا از خود نشان می‌دهند. ذوق هنری و حس زیبایی شناسی شاگردان در این دور بیش از دورۀ طفولیت است. نوجوانان علاقه دارند که احساسات درونی خود را به شکلهای مختلف بیان کنند. آنها فرصت‌های مختلفی را برای آموزش فراهم می‌کنند. این فرصت‌ها همواره متعادل و خوشایند معلم نیست اما از اهمیت تربیتی بالایی بر خور دارند. یک معلم آگاه توجه داردکه از این فرصت‌ها برای رشد ابعاد و جودی شاگردادن خود در زمینه‌های مختلف هنری، علمی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، دینی، جسمانی و عقلانی استفاده بسیار نماید.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان بادرنظر داشت جامعۀ افغانی و انکشاف همه جانبه علم و دانش در جهت تعلیم و تربیه برای افراد آن ضروری پنداشته می‌شود. نکات زیر شاخص‌های تعلیم و تربیه می‌باشد:

الف- اهداف اعتقادی و اخلاقی

- تقویۀ ایمان و اعتقاد به عمل و اساسات دین مقدس اسلام،توسعۀ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآن مجید و سنن پیامبر (ص).
- ایجاد روحیۀ نظم و دسیپلین و رعایت ارزشهای قانون.
- تقویۀ روحیۀ درک مسؤولیت در برابر ارزشهای تعلیمی، تربیتی، و اجتماعی.

ب- اهداف علمی و آموزشی

در نتیجۀ پروسه‌های آموزشی که به وسیله نصاب تعلیمی و سایر فعالیت‌های ماورای نصاب تعلیمی صورت می‌گیرد؛ شاگردان دانش اساسی و لازمی را کسب ومهارت‌های عالی تر فکری را انکشاف خواهند داد. بنابر این اهداف مهم علمی و آموزشی زیر در نظر گرفته شده است:

- کسب و تقویۀ مهارت‌های آموزشی از قبیل: شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبان‌های رسمی و خارجی.
- آموختن مهارت‌های آموزش: انکشاف استعدادها برای ارزیابی خودی در پروسه‌های آموزش و نتایج حاصل از آن.
- تقویۀ قابلیت تفکر،تعمق، مطالعه، تحقیق و ابتکار در زمینه‌های علمی، هنری، فرهنگی و فنی.
- آموزش علوم،فنون تکنالوجی معاصر و کسب مهارت‌های فردی و اجتماعی مورد نیاز.
- کسب مهارت جهت حل معضلات و مشکلات فردی و اجتماعی.

ج- اهداف فرهنگی و هنری

- شناخت هنر و فرهنگ (صنایع دستی، سوزن دوزی، خامکدوزی، بافت، مهندسی، رسامی، خطاطی، نقاشی،تزیین خانه و موزاییک)، هنرهای سالم جهانی و نیز پرورش و رهنمایی ذوق و استعدادهای هنری و زیبایی شناسی.
- آگاهی از تاریخ و فرهنگ تمدن ملی و اسلامی افغانستان و جهان.
- حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، آداب و سنن پسندیدۀ جامعه افغانی.
- انکشاف مهارتهای هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د- اهداف مدنی و اجتماعی

- تعقیب اهداف زیر در انکشاف مؤقت شاگردان بحیث اعضای یک خانواده، محل، منطقه، اجتماع ملی و بین المللی کمک خواهد کرد.
- تقویۀ روحیۀ برادری، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
- انکشاف حس خیر خواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با جنگ،دهشت افگنی، کشتن انسان به ناحق و مبارزه با مواد مخدر.
- تقویۀروحیۀ احترام به قانون و رعایت آن، حمایت از حقوق قانونی همگانی بدون درنظر داشت قوم، جنس، سن، موقف اقتصادی و اجتماعی، وابستگی سیاسی و امثال این‌ها.
- انکشاف روحیۀ مشارکت درفعالیت‌های دینی،هنری، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی.
- تقویۀ روحیۀ انتقاد و انتقادپذیری، حوصله مندی و احترام به آرأ، اندیشه‌ها وافکاردیگران.
- رشد وانکشاف روحیۀ احترام به شخصیت افراد و رعایت آداب معاشرت در روابط اجتماعی.
- ایجاد روحیۀ حل مسالمت آمیز اختلافات و بر خوردها به طور صلح آمیز و سازنده.
- ایجاد روحیۀ استفاده از تجارت و دستاوردهای علمی و تخنیکی جامعه بین المللی.
- تقویت روحیۀ احترام به کرامت انسانی و دانستن اساسات حقوق بشر.
- رشد روحیۀ احترام به مقام انسانی زنان و حمایت از حقوق آنان.
- تقویت روحیۀ رعایت حقوق بزرگان، همسایه گان، هموطنان و موازین جامعه مدنی.

هـ - اهداف اقتصادی

- درک ضرورت انکشاف اقتصادی جامعه و ارتباط آن با اقتصاد خانواده.
- درک ارزش و اهمیت کار و تقویۀ روحیۀ اشتغال در مشاغل مفید.
- ایجاد روحیۀ صرفه جویی، قناعت و پرهیز از اصراف و تجمل گرایی.
- شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آن‌ها و پرورش روحیۀحراست از اموال و دارای عامه.

۲-۱- اهداف عمومی دورۀ متوسطه از صنف ۷ تا ۹

۱- شاگردانی که دورۀ ابتدایی را موفقانه سپری نمایند،طبق خواهش خود شان شامل این دورۀ تعلیمی و تربیتی می‌شوند.

۲- اهداف این دورۀ انتخاب مسیرهای مختلف زنده گی مطابق با استعداد و علاقه شاگردان و با نظر داشت ضرورت‌ها و امکانات کشور می‌باشد.

هدف کلی این دوره را به قرار زیر می‌توان درنظر داشت

۱. تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده گی برای دورۀ بعدی.
۲. توسعۀ معلومات و تعمق در مسایل دینی، اخلاقی و مبانی اعتقادی و آشنایی مزید با دانش اسلامی.
۳. انکشاف روحیۀ خود شناسی به منظور معرفت بیشتر با خداوند (ج)
۴. تشخیص استعدادهای شاگردان در رشته‌های مختلف درسی.
۵. گسترش معلومات و انکشاف حس کنجکاوی شاگردان در بارۀ محیط زیست، قوانین طبیعت، علوم و تجارب پیشرفتۀ بشری که به مفاهیم و وسایل و اساسات ساینس استوار باشد.
۶. انکشاف متوازن آموزش زبان‌های رسمی کشور، تقویۀ زبانهای مادری و زبانهای خارجی و انکشاف سویۀ علمی شاگردان در افادۀ مرا مها به صورت تحریری و شفاهی.
۷. انکشاف روحیۀ اخوت، تعاون، صلح وهمبستگی ملی، ضدیت با جنگ، دهشت افگنی، کشتن انسان به ناحق، مبارزه با مواد مخدر و نفی انواع تبعیض و تعصب وسمت دهی شاگردان در راستای رقابت‌های سالم در کارها و فعالیت‌های شایسته.
۸. رشد مهارتهای تصمیم گیری شاگردان برای انتخاب شغل مطابق با ذوق، علاقه و استعداد آنها.
۹. پرورش روحیۀ مسؤولیت پذیری و انکشاف معلومات شاگردان در فعالیت‌های دینی، هنری، فرهنگی و اجتماعی.
۱۰. پرورش علاقۀ شاگردان به کار وسعی و تلاش در جهت فراهم ساختن زمینه‌های علمی آن.
۱۱. انکشاف مهارتهای سنجش خودی در پروسه‌های آموزشی.
۱۲. مواظبت از صحت جسمی خویش.

۲- معرفی برنامۀ درسی هنر

۲-۱ هنر چیست؟

از برداشت و احساس اشخاص متفاوت؛ تعریف‌های مختلف در زمینۀ هنر ابراز و نظریات متفاوت ارائه شده است. اشخاص مختلف مطابق توان و استعداد علمی وهنری، ذوق و میل شخصی، فلسفی، اجتماعی و سیاسی خود این کلمه را تعبیر و تفسیر کرده اند.

کلمۀ هنر در سانسکرت از دو کلمه (هو) به معنای نیک یعنی هر چیزی خوب و نیک که داری فضایل و کمالات است و (نر) یا (نره) به معنای زن و مرد تشکیل شده است. این کلمه به ز بان دری وارد شده است و در

اوستا به شکل (هونر) آمده است که از صفات اهورا مزدا به معنای نیک و خوب است. پس از دورهٔ اسلامی به صورت (هنر) و به معنای انسان کامل و فرزانه و هم به معنای کمال و فضیلت آمده است. در دارة المعارف فعالیت‌هایی مانند: نقاشی، طراحی، گرافیک، معماری، موسیقی، شعر، درامه، سینما را هنر می‌گویند.

یک تعریف قاطع و یک جانبه قناعت اشخاص متفکر و مبتکر را فراهم کرده نمی تواند به این ارتباط چند جمله از نظرها و تعریف‌های اشخاص مختلف در بارهٔ هنر مختصراً نگاشته می‌شود:

۱- تبارز قدرت خلاقهٔ انسان و برداشت او از محیطش که آن را با نیکو ترین وجه ادا نماید، هنر نامیده می‌شود.
۲- هنر عبارت از زیبایی شناسی است.
۳- هنر عامل بزرگ پرورش فکری وتکامل نفسانی و اخلاقی است.
۴- هنر پدیدهٔ است اجتماعی که در بطن اجتماع زاده می‌شود.
۵- هنر عبارت از زنده گیست و زنده گی بدون هنر بقایی نخواهد داشت.
۶- هنر پیام صلح یک نسل به نسل دیگر است.
۷- هنر برای ارواح نا آرام و خشمگین داروی مسکنی است.
۸- هنر مجموعه درک احساس در بشر است.

بخش‌های هنر: هنر که زادهٔ دیدن، تفکر، برداشت و احساس انسان از محیطش می‌باشد به سه بخش وسیع و عمده تقسیم می‌شود.

الف: هنرهای خطی ب؛ هنرهای صوتی ج؛ هنرهای حرکی.

هنرهای خطی: شامل نقاشی، رسامی، خطاطی، حکاکی، مینیاتوری، گرافیک و مهندسی می‌باشد. هر فعالیت هنری که توسط نقطه، خط و رنگ بنا می‌شود و به روی یک سطح یا صفحه طرح و دیزاین میگردد ارتباط به هنر خطی دارد که نقاشان، خطاطان، طراحان، مهندسان و هیکل ترا شان در این گروپ شامل اند.

هنرهای صوتی: هنرهای صوتی عبارت از کشیدن آواز است چه از حنجرهٔ یک انسان و یا از آلهٔ موسیقی که فقط منظور از تولید صوت باشد، در زمرهٔ هنرهای صوتی محسوب میشود که به اساس آن ما همهٔ آواز خوان‌های خوش آواز و نوازنده گان خوش نواز را هنرمند خطاب می‌کنیم.

هنرهای حرکی: این گروپ از هنرها فقط به حرکت ارتباط دارد؛ مانند: اکت و تمثیل در امه‌ها، تحقق بخشیدن نمایش نامه‌های تمثیلی، و حرکات موزون سرکس، اکروباتیک، جمناستیک و نمایشات سپورتی؛ مانند: آب بازی و دیگر نمایشات وحر کاتی که جنبه علمی، تربیوی و مسلکی داشته باشند.

۲-۲- هنر دردورهٔ متوسطه از صنف ۷- تا ۹

از بین سه گروپ هنرهای یاد شده، رشته‌های نقاشی و کاردستی که مورد علاقهٔ زیاد شاگردان دورهٔ متوسطه است و شرایط اجرای آن در مکاتب مهیا است، انتخاب و در پروگرام درسی گنجانده شده است. در کنار این رشته‌ها شاگردان با هنرها و هنرمندان کشور آشنا می‌شوند. هم چنین یک نگاهی کلی و گذرا از سیر هنر در تاریخ جهان نیز آگاهی حاصل می‌نمایند.

۲-۳ – اهمیت آموزش هنر

تدریس مضمون آرت و هنر، به عنوان یک فن حیاتی و مسلکی از یک نظر باعث پرورش قوای تخیل،دقت تمرکزحواس، رشد ذهنی و مهارتهای تفکر است، حس زیبا شناسی را پرورش می‌دهد و باعث ایجاد آرامش و تأمین صحت روانی فرد می‌شود. از نظر دیگر مضمون آرت و هنر متمم و مکمل سایر مضامین ساینس و علوم اجتماعی می‌باشد. اهمیت تعلیم هنر منحیث یک جز ضروری تربیه اطفال و نوجوانان در کلیهٔ نقاط جهان به صفت یک حق مسلم قبول شده است. تدریس هنر به شاگردان به این منظور است که به آنان حق داده شود تا عواطف وتخیلات خود را آزادانه از طریق استعمال رنگ، خط،شکل،کارهای دستی، نطق و بیان، موسیقی و حرکات بدنی ترسیم و بیان نمایند، در پهلوی آن نیروی ابتکار وابداع (نو آوری در کار تازه) در آن‌ها انکشاف یافته و در بهتر ساختن اوضاع اجتماعی و اقتصادی محیط زیست شان تأثیر گذار مثبت و مطلوب باشند. بناءً هدف تدریس این مضمون اجتماعی و مفید در دوره‌های ابتدایی، ثانوی،دوران کودکی وجوانی بیشتر شامل بود، فلهذا در تعلیم و تربیهٔ آن سعی و کوشش بیشتر تأکید شده است. فعالیتهای هنری ذهن شاگردان را برای بهتر آموختن و اکمال اهداف تمام مضامین شامل نصاب تعلیمی انکشاف بخشیده، حس ابتکار، تقویهٔ قوه بینش، اعتماد به نفس، زیبایی شناسی و علاقه مندی شاگردان را با محیط زیست شان تقویت بخشیده، جرأت شان را برای استعمال اشیاء و لوازم در پهلوی مهارت‌های ضروری بهتر ساخته، اشخاص را با استعداد، متفکر و معتقد به خود شان ببار می‌آورد که درساحهٔ کار و فعالیت‌های روزمرهٔ اجتماعی و سعت نظر بیشتری را کسب نموده، در اجرا و تعمیق فعالیت‌های مربوط و انجام دادهٔ خود اشخاص مفید میباشد. چون در تعلیم و تربیهٔ جوامع عصر حاضر فعالیت‌های هنری شکل حیاتی را به خود اختیار نموده، بنابر این هر آنچه به حیات ما، زنده گی روزمرهٔ ما و بالاخره رشد و انکشاف استعدادهای جوانان و اطفال ما رابطه داشته باشد، طبعاً احتیاج شدید به تدریس و تقویهٔ آن احساس میگردد.

۴- ۲- اهداف آموزش هنر

از مطالعه مفردات مضمون هنر بر می‌آید که تربیهٔ هنری ممد خوب و موثر جهت تفکیک و شناخت خوب و بد، زیبا و زشت بوده و موجب رعایت تسلسل منطقی در نصاب تعلیمی می‌باشد که اهداف آن مثبت است. هنر با افاده‌های شکلی و تصویری متون عموم مضامین اهمیت خاص دارد که ضرورت هر مضمون است.

الف- مقاصد کلی آموزش هنر

نتایج تعلیمی مضمون هنر (اهداف عمومی هنر)

بعد از تدریس مضمون هنر ازشاگردان چنین انتظار می‌رود:

- احساس و درک عظمت خداوند(ج) در پیدایش طبیعت، کاینات، و محیط زیست و غیره.
- درک مهارت‌های اساسی برای کارهای هنری.
- آشنایی با میراث‌های ملی و جهان و غنی سازی ارزش‌های هنری و فرهنگی کشور.
- احساسات روانی و آشنایی فکری شاگردان با هنر.
- احساس و توانایی حل پرابلمهای خودی و پیش آمده.
- تقویهٔ توازن فکری شاگردان و درک خوب و بد راجع به حیات روزانهٔآنها.
- تقویه حصول زمینه رشد استعدادهای شاگردان راجع به ضرورت‌های حیاتی روزانهٔ آنها.
- احساس وطن دوستی، هنر دوستی، فرهنگ دوستی از طریق مناسبات دینی، هنری و فرهنگی.
- سهم گیری شاگردان در آبادی کشور شان از طریق فعالیت‌های هنری.
- استفاده از مواد سادهٔ محیطی و عصری پیشرفتهٔ جهان.

ب: اهداف آموزشی درس هنر در دورهٔ اول متوسطه (صنوف ۷، ۸، ۹) بعد از تدریس مضمون هنر ازشاگردان انتظار می‌رودکه:

- کسب مهارت‌های اساسی برای انجام کارهای هنری.
- احساس و درک عظمت خداوند(ج) در پیدایش طبیعت و کاینات.
- آشنایی با تحقیقات علمی و جهان و غنی سازی پدیده‌های هنری و فرهنگی افغانستان.
- احساسات روانی و آشنایی فکری شاگردان.
- احساس حل پرابلم‌های خودی.
- تقویهٔ توازن فکری شاگردان در درک خوب و بد راجع به حیات روزانهٔ آنها.
- تقویهٔ حصول زمینهٔ رشد استعدادهای شاگردان راجع به ضرورتهای حیاتی روزانهٔ آنها.
- تصمیم گیری لازم در حل مشکلات پیش آمده..
- احساس وطن دوستی، هنردوستی، فرهنگ دوستی از طریق مناسبات دینی هنری و فرهنگی.
- سهم گیری شاگردان درآبادی وطن با فعالیتهای هنری.
- استفاده از مواد سادهٔ محیطی و عصری پیش رفتهٔ جهان.

با در نظر داشت اهدافی که در بالا ذکر شده، شاگردان باید تحت این شرایط مضمون هنر را فرا گیرند تا بتوانند مشکلات روزانهٔ هنری خویش را رفع نمایند و معلم نیز متوجه باشد که از چوکات فوق نه فراتر رود و نه باز ماند.

۵- ۲- نظر کلی به پروگرام درسی هنر

هنر به عنوان مضمون مستقل در کنار سایر مضامین صنوف مختلف قرار دارد که در پلان تعلیمی دورۀ اول ثانوی (متوسطه، از صنف۷ تا ۹) هفتۀ یک ساعت به آن اختصاص داده شده است.

مفردات مضمون هنر و تدریس آن در صنف ۸ باید طوری تربیت شده باشد کـه شـاگردان بتواننـد تجـارب ارزشمند هنری به دست آورند. شاگردان باید با دقت، تمرین و تکرار، کاوش و تداوم را یاد بگیرند که چگونه یک اثر هنری را درک کنند، چگونه یک اثر هنری را ایجاد کنند و چگونه در بارۀ یک اثر هنری قضاوت کنند. فعالیت هنری باید برای شاگردان دارای معنی و مفهوم و لذت بخش باشدتا با علاقه مندی آن را انجام دهند و بتوانند تجربه‌هـای حاصل از آن را در خارج از صنف و در زنده گی خود به کار ببرند. با مشاهدۀ آثار هنری گذشته و حال تجربـه‌هـای بصری خود را تقویت ببخشند و درک شان را از ظرایف آثار هنری بیشترسازند. همچنـین تـأثیر پیـشرفت تمـدن و تکنولوژی را می‌توانند در هنر دریابند.

فعالیت‌های آموزش هنری؛ مانند: یک مسأله برای شاگردان طراحی می‌شود که انگیزۀ درونی آنهـا را بـرای تولید آثار هنری فعال کند. آنها را به فکر وادارد تا برای انتخاب و پرورش مفکـوره خـود انتخـاب ابـزار و روش کـار تصمیم بگیرند. بناءً شاگردان از این تصمیم گیری‌ها کمک میگیرند تا برای حل مسایل و مـشکلات حیـات روزانـه، بهتر آماده شوند.

بنابر این می‌توان گفت که از این نگاه هنر به چهار رکن اساسی: زیبایی شناسی، تاریخ هنر، تولید آثار هنـری و نقد هنری استوار است. هر چهار رکن با ارزش و همسان در فعالیتهای هنری شاگردان مطرح می‌شود و نقش خـود را باز می‌کند. در طی انجام فعالیت‌های هنری و مشاهدات شاگردان بر مبنای ایـن چهـار رکـن تربیـه هنـری آنهـا انکـشاف می‌یابد. و در آینده یک هنرمند خوب، مستعد، خدمتگار واقعی به مردم و جامعه خویش ببارآیند.

۶- ۲- موضوعات آموزشی هنر در صنف هشتم

موضوعات آموزشی درس هنر صنف هشتم از مفردات مضمون هنر دورۀ اول ثانوی (متوسطه، ازصنف۷تا ۹) بـه دسـت آمده است. در جدول الف- موضوعات آموزشی درس هنر، جدول وسعت و توالی مفاهیم، دانش‌ها و مهـارت‌هـای درس هنر و در جدول ب- راهنمای تدریس مضامین آموزشی صنف هشتم ملاحظه میشود.

لهذا هنر باید برای شاگردان موضوعات لذت بخش باشدتا شـاگردان بـا علاقـه منـدی آن را انجـام دهنـد و بتواننـد تجربه‌های حاصله از آن را در خارج از صنف نیز به کار ببرند.

۱- مسوده نصاب تعلیمی دوره‌های تعلیمات ثانوی (از صنف۷تا ۱۲) – کابل، ۱۳۸۵ –ص ۱۲.

مفردات مضمون هنرها صنف هشتم

۵ - ۲ موضوعات آموزشی هنر در صنف هشتم

الف- جدول وسعت و توالی مفاهیم آموزشی

محور عمومی مضمون	محورهای فرعی موضوعات	تدریج مفاهیم	دانش	مهارت
رسم و تصویر	رنگ‌ها خطوط و شکل‌ها دوری و نزدیکی	• دلالتهای رنگی • رنگهای گرم • رنگهای سرد • رنگهای بی خاصیت یا خنثی • • صفتهای خطوط • امکانات خطوط در شکل • خطهای دور و نزدیک • اجرای عملی قواعد دوری و نزدیکی	• از شاگردان انتظار می‌رود تا توانایی درک نکات زیررا داشته باشند: • شناخت رنگهای گرم، سرد، بی خاصیت • شناخت صفات خطوط (مستقیم، منحنی، باریک و ضخیم) • فرق (تمایز) دادن خطوط و اشکال • آشنایی با عناصر دوری و نزدیکی خطی • آشنایی با قاعده دوری و نزدیکی در عمل	• ترسیم موضوعات متنوع با استفاده از رنگهای گرم و سرد. • به کار گیری رنگهای بی خاصیت جهت نشان دادن سایه و روشنی • • ترسیم اشکال و مشخصات به کار گیری خطوط در مشخص کردن چارچوب اشکال. • بکار گیری خطوط جهت تغییرموضوع آزاد مانند کار یکاتور و شکلهای کارتونی. • تطبیق عناصر پرسپکتیو. • پیاده کردن قواعد پرسپکتیو در موضوعات مختلف.
تاریخ هنر	خصوصیات هنر اسلامی زمینه‌های هنر اسلامی		• آشنایی با خصوصیات هنر اسلامی در زمینه‌های هنر اسلامی در ساختن بناها، تصویر وخط	• با استفاده از دیزاینهای اسلامی در انجام دادن یک اثر هنری. • مشاهده وتحلیل از دیزاینهای اسلامی. • قدر دانی ازهنر اسلامی.

محور عمومی مضمون	محورهای فرعی مضمون	تدریج مفاهیم	دانش	مهارت
رسم و تصویر	رنگ‌ها خطوط و شکل‌ها دوری و نزدیکی	• خصوصیات رنگها • رنگ در هنر اسلامی • رسم شکل‌ها (سکیچ) • رسم دوری و نزدیکی با رنگها	• آشنایی با رنگ‌های شفاف و پر رنگ. • آشنایی با رنگ‌های هنر اسلامی • آشنایی با امکانات خطوط در نقاشی‌های (سکیچ) و نقاشی بدون تفاصیل. • نقش خطوط در امکانات تعبیر، کاریکاتور و کارتون. • آشنایی با دوری و نزدیکی رسم رنگی.	• انجام یک کار هنری که درآن شفافیت و پررنگی به مشاهده رسد. • استفاده از رنگها درهنر اسلامی. • استفاده ازامکانات خطوط در نقاشی شکلها (سکیچ) بدون تفصیل. • استفاده از خطوط در رسمهای کاریکاتوری معنی دارد. • بکار گیری دوری و نزدیکی برای به وجود آوردن یک اثر هنری • نقاشی موضوعات متنوع پر از دوری و نزدیکی رنگی..

جدول (ب) راهنمای تدریس موضوعات آموزشی صنف هشتم

شماره درس	درس	عملی	نظری	تعداد ساعات
۱	نقاشی با لکه‌های سیاهی	❊	❊	۱
۲	تاریخ هنر افغانستان (دوره اسلامی)	❊	❊	۲
۳	تاپه کاری با مواد طبیعی	❊	❊	۱
۴	ساختن کارت تبریکی و پاکت	❊	❊	۲
۵	آشنایی با تناسبات، دوری و نزدیکی وریتم	❊	❊	۱
۶	نقاشی از منظره	❊	❊	۱
۷	نقاشی ذهنی از جشن‌ها یا بازی‌های ملی	❊	❊	۱
۸	حجم سازی با کاغذهای چملک	❊	❊	۱
۹	آشنایی با هنر اسلامی	❊	❊	۱
۱۰	کاپی از دیزاین‌های اسلامی	❊	❊	۲
۱۱	آشنایی با خوش نویسی اسلامی	❊	❊	۱
۱۲	کاپی از بسم الرحمن الرحیم	❊	❊	۲
۱۳	آشنایی با معماری اسلامی	❊	❊	۱
۱۴	ساختن یک بنای اسلامی (پل)	❊	❊	۲
۱۵	آشنایی با هنرهای اسلامی	❊	❊	۱
۱۶	ساختن قلمدانی گلی	❊	❊	۲
۱۷	آشنایی با میناتوری	❊	❊	۱
۱۸	ساختن رحل قرآن کریم	❊	❊	۲
۱۹	آشنایی با هنرمندان افغانی	❊	❊	۱
۲۰	آشنایی با هنرهای افغانی		❊	۱
۲۱	آشنایی با موزیم‌های افغانستان		❊	۱

۷- ۲- اهداف نهایی آموزش هنر

آموزش هنر را می‌توان با فعالیت‌هایی ذیل انجام داد.

الف- تدریس مستقیم هنر

معلم می‌تواند از طریق این روش مفاهیم (اصطلاحات)، معلومات نظری و متن‌های وارده در کتاب درسی را تدریس نماید. و این روش از طریق یک سخنرانی کوتاه و نمایش مسلسل برای بعضی از مهارت‌ها عملاً انجام می‌یابد. معلم تواند بعضی از سؤالها را مطرح و آن را با شاگردان مباحثه کند.

ب- آموزش در کار گروهی

معلم می‌تواند ازطریق این روش به شاگردان در تعلیم آموزش هنر از طریق گروه‌ها جهت تقویت نقش آنان در همکاری با اعتمادمتقابل فعالانه کمک کند و تعدادی از مهارت‌های هنری را دریک ساعت درسی اجرا نماید و همچنین معلم می‌تواند کارهای گروهی را با شرکت گروه‌های از شاگردان عملاً انجام بدهد.

ج- روش گفتگو و حل مشکلات

این استراتیژی و یا روش از مناسب ترین روش‌ها برای انجام فعالیتها و ایجاد کارهای هنری به شمار می‌رود و آن عبارت از جستجو دراشکال طبیعت، رنگها، خطوط، مساحتها و سایه‌های آن در طبیعت می‌باشد.

جهت تربیت عناصر کار هنری تجربه کردن و به کارگیری گزینه‌ها و راه حل‌ها و همچنین انتخاب موضوعات و تفکر و روشهای تعبیر می‌باشد.

د – روش فعالیت‌های پروژه یی (یک کار)

معلم از طریق این روش جهت تولید کارهای بزرگ هنری که در مکتب وجامعه محلی، پیروی میکند. مانند: اجرای پروژه‌های بزرگ مثل: ترسیم دیوارها، هیکل، کارهای ساختمانی و غیره. هم چنین به وسیلۀ این روش می‌توان بازدید علمی در یکی از کارگاه‌های تولید پدیده‌های هنری و در تنظیم مطالعات و پژوهش درباره آن انجام داد. این روش استقلالیت شاگردان را تقویت می‌بخشد و به آنان مسؤولیت، کسب مهارت‌های گوناگون زنده گی را می‌دهد.

هـ روش تفکر انتقادی

با این روش زمینه برای شاگردان جهت بکار گیری مهارت‌های عالی معرفتی ایجادمی شود. مانند: ترکیب، تصحیح، ارزیابی و تفکر عمیق درحل پرابلم‌ها و همچنین گذاشتن فرضیه‌ها و سؤال‌های جای گزینی، راه حل‌ها،و طرح ریزی‌ها به شاگردان فرصت می‌دهد که مهارت‌های تفکر را از طریق ملاحظه، طبقه بندی تصنیف، قیاس، ارتباط، پیش بینی و تجربه کردن را انکشاف بدهد.

نقش معلم در این روش پرسیدن در باره این مهارت‌ها و تحکیم اعتماد خود شاگردان نهفته است.

و- روش نمایشی

با این روش معلم با نشان دادن یک شکل طبیعی یا دست ساختهٔ انسان مثلاً: یک تصویر یا یک وسیله، مفاهیمی را به شاگردان آموزش می‌دهد و اطلاعاتی به آن‌ها می‌دهد تا برای شروع فعالیت هنری آماده شوند.

ح- روش توضیحی

با این روش معلم در مورد یک مفهوم، یک وسیله یا روش اجرای یک فعالیت برای شاگردان توضیح می‌دهد و آنها را با روش کاربرد آن مفهوم یا وسیله و شروع فعالیت هنری آشنا می‌سازد.

۸-۲- لوازم اجرای برنامهٔ درسی هنر

الف- ارتباط با طبیعت

هر آن چه در طبیعت وجود دارد، زمین، آسمان، گیاهان، جانوران، ماهیان، پرندگان، سنگها، برگها، میوه‌ها و...... یا تصاویر آنها برای مشاهده و الهام گرفتن از شکل‌ها، رنگها و..... استفاده می‌شود. بعضی از این مواد مانند: سنگ‌ها و برگ‌های خشک شده در فعالیت‌های هنری به کار می‌رود.

ب- رسم وتصویر

انواع کاغذ و مقوا برای زمینهٔ کار، کاغذترس (شفاف) برای کاپی کردن، و مواد دیگر مانند: پنسل رنگه، رنگ آبی، رنگ پلاستیک، پودرهای رنگی گیاهی مانند زرد چوبه و پودرهای رنگی معدنی مثل لاجورد و هم ابزارکمکی مانند: مویک نقاشی، پلیت و ظرف آب، مواد طبیعی ومصنوعی برای تاپه کاری و کمپیوتر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

ج- طراحی وکاردستی

انواع کاغذ و مقوای رنگی با ضخامت‌های مختلف، کاغذ باطله، خط کش، قیچی، چسب مایع و سکاشتیپ، گل رس،آشگزه پلاستیک، لباس کار، ابزار نوک تیز، ابزارنقش دار، مهره‌های رنگی، شاخ و برگ خشک شدهٔ درختان،سنگ‌های مختلف، قطی باطله مویک نقاشی و مواد رنگی برای رنگ آمیزی کاردستی، ورنیس برای ثابت کردن رنگ‌ها استفاده می‌شود.

د- تاریخ هنر و آشنا یی با هنرهای افغانستان

بازدید از موزیم‌ها، گالری ملی، نمایشگاه‌ها، کارگاه‌های تولید پدیده‌های هنری و مدارس و مؤسسات هنری، دیدن کتاب‌های تاریخ هنر و تاریخ تمدن و فرهنگ برای این درس‌ها مفید است.

۹-۲- هدف‌های ارزیابی

کتاب رهنمای تدریس هنر از سه بخش: نقاشی، کاردستی، و آشنایی با تاریخ هنر تشکیل شده است. معلم با پیروی از استراتیژی‌های ذیل می‌تواند ارزیابی را در پایان هر نیم سال انجام دهد. برای پایان نیم سال اول ۴۰ نمره و برای پایان نیم سال دوم تعلیمی ۶۰ نمره برای کتاب هنر درنظر گیرد و متناسب با کیفیت فعالیت‌های شاگردان در صنف به آنها نمره دهد.

الف- شیوه ارزیابی کارعملی

ارزیابی شاگردان نسبت به فعالیتهای کارعملی ذیل انجام گیرد.

- مهارت عملی که توسط شاگردان در داخل یا خارج صنف انجام می‌یابد
- ارائه کارهای هنری با تحلیل و مناقشه آن.
- نمایشگاه‌های آموزش هنری و چگونگی مشارکت شاگردان در آن.
- مناقشه شاگردان در جریان درس.

ب- ارزیابی به شیوه کاغذ و قلم

با این استراتیژی معلم شاگردان را ارزیابی ودرس آنان را قیاس می‌کند و همچنین معلومات و مهارتهای زمینه‌های گوناگون تعلیم را از طریق نکات ذیل درک می‌کند.

- نظرهای نوشته شده درتمرین‌ها.

ج- ارزیابی به شیوه ملاحظه

- معلم به این استراتیژی نکات ذیل را ملاحظه می‌کند.
- کارعملی شاگردان درجریان اجرای مهارت‌های هنری
- درک اجرای مهارتها.
- طرز استفاده از ابزارها و مواد خام.
- برخورد با دیگران.
- ملاحظه رفتار شاگردان در صنف.
- طرز تفکر شاگردان.

د- ارزیابی درزمینهٔ مهارت‌های ارتباطی.

- ارزبابی شاگردان طبق نکات ذیل انجام می‌گیرد.
- اندیشه‌ها.
- گرایش‌ها.
- طرز تفکر و راه حل مشکلات.

- چگونگی انکشاف از طریق گفتگو ومباحثه.

هـ - ارزیابی به شیوهٔ بازنگری خودی

- این استراتیژی مختص به شاگردان است که در بهتر شدن کار با آنها کمک می‌کند.
- ارزیابی خودی از لحاظ آموزش.
- آشنایی با انکشاف خود در طول زمان.
- مشارکت فعالانه در آموزش.
- آشنایی با نکات قوی وضعیت خود.
- تحمل مسؤولیت.
- احساس شاگردان به انجام دست آوردهای موفقیت آمیز.

۱- ۲- ابزارهای ارزیابی

معلم می‌تواند ابزارهای ذیل را برای جریان ارزیابی به کارگیرد:

الف- لست‌های مراقبت (جدول)

این وسیله برای معیارهای مشخص که دارای یک پاسخ (نه یا بلی) است، مناسب است.

این وسیله برای معیاری که دارای علامت گذاری اعلی، عالی، خوب متوسط و ضعیف یا (۱، ۲، ۳، ۴، ۵) می‌باشند، مناسب است.

با ملاحظهٔ نمونهٔ درجه‌های تقدیر در جدول زیر معلم می‌تواند نمونه‌های مشابهی را بسازد.

شماره	دلالتهای عمل کرد (معیارها)	سطح عمل کرد				
۱	وضاحت شفافیت و تراکم رنگی	۱	۲	۳	۴	۵
۲	بکارگیری شفافیت در کار هنری					
۳	نظافت شکل					
۴	پاک بودن ابزار و وسایل					
۵	انجام کار در زمان تعیین شده					
۶	دقت کردن در کار هنری					
۷	تحمل و تکمیل کار					

ج- درجه‌های تقدیر لفظی

این وسیله برای ارزیابی مهارتها و زمینه‌های آموزش در تدریس آموزش هنر مناسب است.

د- ثبت توصیف مسیر آموزش.

این وسیله با عنوان سجل مخصوص شاگرد است که درآن ملاحظات و چگونگی آموزش خود را می‌نویسد.

هـ- سجل داستانی (سجل معلم)

معلم درآن ملاحظات مخصوص هر شاگرد، یعنی انکشاف او و کسب معرفت و مهارت او را می‌نویسد.

مثال‌های زیر برای بکار گیری استراتیژی‌های ارزیابی و ابزارهای آن به کار برده می‌شود:

- ار زیابی شاگردان و مهارت شفافیت و تراکم رنگی.
- استراتیژی: ارزیابی دقیق به عمل کرد.
- ابزار: درجه تقدیر.

فصل دوم: تدریس موضوعات آموزشی

در فصل اول این کتاب با کلیات و مفردات مضمون هنر آشنا شدید. در این فصل، تقسیم بندی کتاب رهنمای تدریس هنر به چهار بخش یعنی مبانی هنرهای تجسمی، نقاشی، کاردستی، و آشنایی با تاریخ هنر را در جدول ملاحظه می‌کنید. شاگردان از طریق این تقسیم بندی روحیه جستجو گری، توجه به موضوعات مختلف، مشاهدۀ دقیق آنچه که در محیط وجود دارد، علاقه به تاریخ، فرهنگ و هنرهای ملی را در خود انکشاف می‌دهند و بخشی از نیازهای فرهنگی و هنری آنها را تأمین می‌کند.

پلان سالانۀ تدریس که زمان آموزش هر مضمون را برای ولایات سرد سیر و گرمسیر نشان می‌دهد در جدول‌های ۱ و۲ درج گردیده است. پس از آن در راهنمای تدریس موضوعات آموزشی به ترتیب مبانی هنرهای تجسمی، نقاشی، کاردستی و آشنایی با تاریخ هنر را مطالعه می‌کنید.

در هر قسمت دانستنی‌های معلم و توضیحاتی که در بارۀ درس‌های مرتبط با آن نوشته شده و در پایان تمام نمونۀهای پلان روزانه طرح شده که شما را در تدریس بهتر کتاب یاری می‌کند. در آخر کتاب هم فهرست موزیم‌های کشور و فهرست منابع که برای مطالعه بیشتر و مفید ارائه تشخیص شده است.

۱- پلان سالانه

یک سال تعلیمی ۹ ماه است. در ولایات سرد سیر سال تعلیمی از فصل بهار آغاز می‌شود. شاگردان در این ولایات، فصل‌های بهار، تابستان، و خزان را به مکتب می‌روند. و درس می‌خوانند که ۲۸ هفتۀ تعلیمی را در برمی گیرد هر فصل سه ماه و هر ماه چهار هفته دارد دو هفته آخر ماه سرطان به امتحانات اختصاص دارد ودو هفته آخر ماه اسد شاگردان مرخص می‌شوند. ازاول ماه قوس الی پانز دهم، امتحانات آخر سال تدویر می‌گردد و سپس رخصتی آخر سال شروع می‌شود.

در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از اول خزان شروع می‌شود. امتحانات از اول ماه جدی الی پانزدهم جدی است و دو هفته آخر ماه جدی شاگردان مرخص می‌شوند. اول ماه جوزا الی پانزدهم امتحانات آخر سال است و سپس رخصتی آخر سال آغاز می‌شود. در این ولایات هم شاگردان ۲۸ هفته تعلیمی دارند.

در چوکات درسی صنف هشتم در هر هفته یک ساعت به تدریس مضمون هنر اختصاص دارد. بنابر این ۲۰ درس هنر این صنف به ترتیب در جدول(۱) پلان سالانه ولایات سرد سیر و در جدول(۲) سالانه ولایات گرمسیر درج گردیده است.

بهتر است معلم این درس‌ها را با همان ترتیب که در جدول آمده برای شاگردان ارائه دهد. شروع درس‌ها با سؤال برای ایجاد انگیزه در ذهن شاگردان و جلب توجه آنها به موضوع است. در آخر هر درس، تمرینهای عملی،گفت و شنود و زمینه کسب تجربه‌های متنوعی پیشنهاد شده که با تأکید بردرس، باعث تحکیم مطالب می‌شود. این روش هنگام تدریس باعث ایجاد فضای ذهنی فعال می‌گردد و همه حواس شاگردان را متوجه موضوع می‌کند.

جدول ۱- پلان سالانهٔ مضمون هنر صنف هشتم (ولایات سردسیر)

فصل	ماه	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم
بهار	حمل	نقاشی با لکه‌های سیاهی	تاریخ هنر افغانستان (دورهٔ اسلامی)	تاریخ هنر افغانستان (دورهٔ اسلامی)	تاپه کاری با مواد طبیعی
	ثور	ساختن کارت تبریک و پاکت	ساختن کارت تبریک و پاکت	آشنایی با تناسبات، دوری و نزدیکی و ریتم	نقاشی از منظره
	جوزا	تقاشی از منظره	نقاشی ذهنی از جشن‌ها یا بازی‌های ملی	حجم سازی با کاغذهای چملک	آشنایی با هنر اسلامی
تابستان	سرطان	کاپی ازدیزاین‌های اسلامی	کاپی ازدیزاین‌های اسلامی	امتحانات	امتحانات
	اسد	رخصتی	رخصتی	آشنایی با خوش نویسی اسلامی	کاپی از بسم الله الرحمن الرحیم
	سنبله	کاپی از بسم الله الرحمن الرحیم	آشنایی با معماری اسلامی	ساختن یک بنای اسلامی (پل)	ساختن یک بنای اسلامی (پل)
خزان	میزان	آشنایی با هنرهای اسلامی	ساختن یک قلمدانی گلی	ساختن یک قلمدان گلی	آشنا یی با میناتوری
	عقرب	ساختن رحل قرآن کریم	ساختن رحل قرآن کریم	آشنایی با هنرمندان افغانی	آشنایی با هنرهای افغانی
	قوس	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

جدول ۲- پلان سالانه مضمون هنر صنف هشتم – ولایات گرمسیر

فصل	ماه	هفته اول	هفته دوم	هفته سوم	هفته چهارم
خزان	میزان	نقاشی با لکه‌های سیاهی	تاریخ هنر افغانستان (دورهٔ اسلامی)	تاریخ هنر افغانستان (دورهٔ اسلامی)	تاپه کاری با مواد طبیعی
	عقرب	ساختن کارت تبریک و پاکت	ساختن کارت تبریک و پاکت	آشنایی با تناسبات، دوری و نزدیکی و ریتم	نقاشی از منظره
	قوس	تقاشی از منظره	نقاشی ذهنی از جشن‌ها یا بازی‌های ملی	حجم سازی با کاغذهای چملک	آشنایی با هنر اسلامی
زمستان	جدی	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی
	دلو	کاپی از دیزاین‌های اسلامی	کاپی از دیزاین‌های اسلامی	آشنایی با خوش نویسی اسلامی	کاپی از(بسم الله الرحمن الرحیم)
	حوت	کاپی از(بسم الله الرحمن الرحیم)	آشنایی با معماری اسلامی	ساختن یک بنای اسلامی (پل)	ساختن یک بنای اسلامی (پل)
بهار	حمل	آشنایی با هنرهای اسلامی	ساختن یک قلمدانی گلی	ساختن یک قلمدان گلی	آشنا یی با میناتوری
	ثور	ساختن رحل قرآن کریم	ساختن رحل قرآن کریم	آشنایی با هنرمندان افغانی	آشنایی با هنرهای افغانی
	جوزا	امتحانات	امتحانات	رخصتی	رخصتی

۱۰- ۲ مبانی هنرهای تجسمی

هنرهای تجسمی شامل هنرهای مانند: نقاشی، هیکل تراشی معماری می‌باشد که ازدستهٔ موسیقی یـا هنرهـای صوتی و یا هنرهای نمایشی متمایز اند آثار هنرهای تجسمی ازنظر بصری اهمیت زیادی دارند، به عـلاوه در هیکـل تراشی و معماری گذشته از جنبه بصری، ارزش حجم‌ها و فضاها هم مطرح مـی‌شـود.ایـن آثـار ذهنیـت هنرمنـد را تجسم می‌بخشند و آثاری ماند گار هستند. عناصر سازندهٔ هنرهای تجسمی که آثار مختلف را شکل می‌دهند، همان اجزای طبیعت استند، طبیعت شامل شکل‌ها، رنگ‌ها، و بافـت‌هـای گونـا گـون اسـت و انـسان بـا الهـام گـرفتن از نمونه‌های طبیعی به ساختن انواع شکل‌ها و رنگ‌ها و بافت‌های مصنوعی دست می‌زنند.

همان گونه که از پیوستن حروف الفبا در زبان، کلمات ایجاد می‌شوند، در هنرهای تجسمی می‌توان مفاهیم مختلفی را با کمک؛نقطه، خط، رنگ، شکل و بافت بیان کرد.

مهم ترین عناصر طبیعت، عناصرسازندهٔ هنرهای تجسمی استند. درهنرهای تجسمی ترکیـب ایـن عناصـر، باعث ایجاد آثارمختلف می‌شود. همان گونه که هر زبان دستور خاص خود را دارد، زبان بصری هم قواعدی دارد. این قواعدارتباط میان عناصر بصری را مشخص می‌کنند، مانند: تناسبات میان اندازه‌ها یا شکل‌ها، هماهنگی بین رنگ‌ها یا ریتم، قرار گیری عناصر درکنار هم که تحرک ایجاد می‌کند.

نقطه: اولین و ساده ترین جزء طبیعت نقطه است. ساده ترین شکل نقطه اثر نوک یک پنسل بالای کاغذاسـت. درطبیعت نقطه‌های زیادی وجود دارد. ستارگان و ماه را از دور به شکل نقطه می‌بینیم. معلـم هنـر لازم اسـت توجه شاگردان را به دقت درمحیط اطراف و دیدن نقطه‌ها وا دارد.

خط: از قرار گرفتن مجموعهٔ نقاط در کنارهم به وجود می‌آید. و حرکت نقطه خط را به وجود می‌آورد. خطوط طبیعت به سه دستهٔ اصلی خطوط منحنی، مستقیم ومنکسر تقسیم می‌شوند. خطوط هم به صـورت‌هـای مختلـف درطبیعـت دیده می‌شوند. و هم پیرامون هر شکلی یک خط حاشیه وجود دارد کـه محـدودهٔ آن را مـشخص و شـکل را از فـضای اطراف آن جدا می‌کند.به علاوه قرار گیری خطوط درکنار هم ترکیب‌های متنوعی ایجاد مـی‌کننـد کـه بعـضی از آنهـا دارای ریتم استند، مانند: خطوط روی بدن گوره خر که ضخیم و نازک هستند و بـا فاصـله مـنظم در کنـار هـم قـرار گرفته اند.

۱- هرنوع تکرار با قاعده که در خطوط، شکل‌ها، اندازه‌ها، رنگها یا بافت‌ها دیده می‌شود، ریتم نام دارد.

شکل: در مضمون هنر دوره متوسطه سطوح و حجم‌ها شکل هستند که شامل دو بخشی هندسی و غیر هندسی می‌باشند. آشنا ترین سطح هندسی در طبیعت دایره است؛ مانند: شب چهارده،خورشید، سکه، بشقاب، چرخ، رومیزی گرد و فضای داخل گنبد مساجد.

آشناترین حجم هندسی درطبیعت کره است؛ مانند: بسیاری از میوه‌ها، و ستارگان، سطوح و حجم‌های غیر هندسی در طبیعت بسیار زیاد زیبا است. شکل برگ‌ها، گلبرگ‌ها، بدن ماهی و پرندگان، درختان، کوه‌ها و انواع سنگ‌ها و بسیاری پدیده‌های دیگر از انواع حجم‌های غیر هندسی استند.

رنگ: یکی از مهم ترین عناصر بصری است که اغلب سطح پدیده‌های مختلف را می‌پوشاند. خالص ترین رنگ‌های طبیعی، هفت رنگ رنگین کمان یا قوس قزح است اما انواع رنگ‌های طبیعی در آسمان،دریاها، کوه‌ها، خاک‌های رنگی، انواع گل‌ها، برگ‌ها، میوه‌ها، بال پروانه‌ها، بدن پرنده گان و ماهی و.... دیده می‌شود.

بخشی از این رنگ‌ها مانند: رنگ‌های رنگین کمان به صورت نور و برخی دیگر به صورت مواد رنگی استندمواد رنگی در طبیعت به سه دسته: رنگ‌های گیاهی،رنگ‌های حیوانی و رنگ‌های معدنی تقسیم می‌شوند. رنگ‌های گیاهی مانند: زرد چوبه، زعفران، تفاله چای، پوست انار، پوست چارمغز، پوست پیاز که به خودی خود رنگ ایجاد می‌کند یا پس از جوشاندن، رنگ‌های زیبایی ایجاد می‌کنند. رنگ‌های معدنی مانند: پودر ذغال، پودر طلا و نقره که پس از ترکیب با روغن یا چسب به مواد رنگی قابل استفاده تبدیل می‌شوند. دسته سوم رنگ‌های استند که اساس حیوانی دارند مانند: رنگ سرخ که از بدن یک حشره به نام قرمز دانه تهیه می‌شود یا نوعی بنفش که ازجوشاندن صدف دریایی به دست می‌آید. علاوه بر مواد رنگی طبیعی، انسان خود نیز انواع مواد رنگی را با ترکیبات کیمیاوی می‌سازد. رنگ‌های مصنوعی هم تنوع زیادی دارند و برای مصارف گونا گون مانند: رنگ مالی، رنگریزی انواع نخ و پارچه، رنگ کردن ظروف پلاستیکی، رنگ‌های موتر و مواد رنگی نقاشی به کار می‌روند.

انواع رنگ‌ها مختلف از طریق ترکیب رنگ‌های اصلی به وجود می‌آیند. سه رنگ اصلی شامل زرد، سرخ و آبی هستند که با هیچ رنگی نمی توان آنها را ساخت و همیشه باید موجود باشند تا از ترکیب آنها رنگ‌های دیگر ساخته شود. از ترکیب هر دو رنگ اصلی یا اولیه رنگ درجه دوم یا ثانویه ساخته می‌شود:

زرد +سرخ ←نارنجی

زرد+ آبی ← سبز

سرخ+ آبی ←بنفش

اگر هر رنگ اولیه را به یک رنگ ثانوی ترکیب کنیم، رنگ درجه سوم به دست می‌آید:

زرد + نارنجی ← زرد نارنجی

زرد + سبز ←زرد سبز

سرخ+ نارنجی ←سرخ نارنجی

سرخ + بنفش ←سرخ بنفش

آبی+ سبز ←سبز آبی

آبی+ بنفش ← آبی بنفش

سه رنگ اصلی، سه رنگ ثانوی و شش رنگ درجه سوم، مجموعاً ۱۲ رنگی استند که از ترکیب آنها با یکدیگر و با سیاه و سفید، انواع رنگ‌های مختلف به دست می‌آید. سیاه و سفید ارزش رنگی ندارند و آنها را رنگ خنثی می‌نامند و لی در ترکیب با رنگ‌های دیگر، رنگ‌ها را تیره و روشن می‌کنند اگر هر قدر سفید بیشتری را با یک رنگ دیگر مخلوط کنیم، رنگ روشن تر می‌شود، همچنین با اضافه کردن رنگ سیاه به یک رنگ دیگر می‌توان آن را تیره و کدر کرد. از ترکیب سیاه و سفید، خاکستری به دست می‌آید. اگر میزان سفید بیشتر باشد، خاکستری روشن واگر از رنگ سیاه به مقدار بیشتری استفاده شود، خاکستری تیره ساخته می‌شود. هنگام تر کیب رنگ‌ها همیشه رنگ تیره چون آبی یا بنفش پر رنگ به رنگ روشن مانند: زرد یا نارنجی اضافه می‌شود. زیرا قدرت رنگی آبی و بنفش زیاد است و کمی آبی، مقدار زیادی زرد را تبدیل به سبز می‌کند.

ترکیب رنگ‌ها با موادی مانند: رنگ آبی یا رنگ روغنی آسان تر است. هر یک از این مواد رنگی خاصیت حل یا رقیق شونده دارند. رنگ آبی با آب رقیق می‌شود و هر قدر آب بیشتری با آن مخلوط کنیم، رنگ رقیق تر و روشن تر میشود. رنگ روغنی غلیظ تر و با تیل رقیق می‌شود ولی برای روشن کردن آن باید از رنگ سفید استفاده کرد. در این گونه مواد برای کار با رنگ از مویگ استفاده می‌شود که به وسیله آن، رنگ را از روی پلیت یا جعبه رنگ بر می‌دارند و روی (کاغذ یا پارچه) می‌گذارند. وقتی در یک کار، از رنگ‌های مختلف استفاده می‌شود، باید پس از استفاده از هر رنگ، مویک را خوب شست و پاک کرد تا رنگ لای موهای آن باقی نماند و با رنگ بعدی مخلوط نشود. باقی ماندن رنگ باعث ریختن موهای مویک نقاشی نیز می‌شود.

ترکیب رنگ‌ها: ساختن رنگ‌های دلخواه و روش استفاده از رنگ آبی یا مواد دیگر نیاز به تمرین دارد. به دست آوردن غلظت مناسب برای رنگ‌ها در نقاشی و رنگ آمیزی سطوح دارای اهمیت زیادی می‌باشد. رنگ نباید آن قدر غلیظ باشد که به مویک بچسپد و از آن جدا نشود و نباید آن قدر رقیق باشد که از مویک بچکد. اگر رنگ آبی در دسترس نباشد می‌توان از پودرهای رنگی مانند لاجورد و پودر ذغال استفاده کرد و با مخلوط کردن آنها با چسپ چوب یا روغن، از این پودرها، ماده رنگی تهیه کرد و برای نقاشی به کار برد. رنگ‌های دست ساخته، زود فاسد و غیر قابل استفاده می‌شوند، بنابر این باید فقط به اندازه ضرورت تهیه شوند.

اگر پودر معدنی در اختیار ندارید، می‌توانید از رنگ‌های پلاستیک که برای رنگ مالی به کار می‌روند، استفاده کنید.

محلل این رنگ‌ها آب است و کمی از آن برای نقاشی سطح بزرگی کافیست. یک قاشق کوچک از این رنگ را روی پلیت بگذارید و با آب مخلوط کنید؛ سپس برای نقاشی از آن استفاده کنید. رنگ آبی و رنگ پلاستیک و رنگ‌هایی که با پودرهای معدنی ساخته می‌شوند برای تاپه کاری و رنگ آمیزی کارهای دستی مانند حجم‌های گلی و حجم‌های که کاغذ چملک ساخته شده اند مناسب اند.

اغلباً قبل از نقاشی‌ها و طرح مورد نظر روی زمینه سکیچ می‌شود، بهتر است درکارهای رنگی طرح با پنسل رنگی روی کاغذ پیاده شود، زیرا پنسل در طراحی سیاهی زیادی ایجاد می‌کند که با رنگ‌ها مخلوط میشود و گاه از زیر رنگ‌ها دیده می‌شود که هر دو باعث می‌شوند نقاشی تمام شده نازیبا شود.

رنگ‌ها در نقاشی به گونه اند. رنگ‌های طبیعی (واقعی) و رنگ‌های ذهنی. در نقاشی اطفال اغلب رنگ‌های ذهنی برای موضوعات مختلف به کار می‌رود و هر چه سن شاگردان بیشتر می‌شود تمایل آنها به استفاده از

رنگ‌های واقعی بیش تر میشود. معلم هنر باید ضمن متوجه ساختن شاگردان به انواع رنگ‌های طبیعـی، آنهـا رادر استفاده ازرنگ‌های ذهنی آزاد بگذارد، برای مثال از شاگردان بپرسد که برگ دارای چـه رنگـی اسـت؟ آنهـا جـواب می‌دهند: « سبز» سپس در مورد انواع برگ‌ها به رنگ‌های مختلف مانند برگ سفید، بـرگ زرد، بـرگ قهـوه یـی و برگ نقره یی توضیح دهد و به آنها یاد آور شوند که برگ‌ها در فصل خزان به رنگ‌های زرد، نارنجی،سرخ نارنجی و قهوه یی دیده می‌شود. به این ترتیب آنها رادر مورد تنوع رنگ‌های طبیعت آموزش دهد. و از آنهـا بخواهیـد کـه در نقاشی‌های خود از رنگ غیر واقعی که دوست دارند هم استفاده کنند و تصاویر ذهنی خود را به صورت ذهنی رنگ آمیزی کنند و بدین وسیله استعداد آنها را پرورش دهد. بنابر این در درس‌های مختلف چه موضـوع نقاشـی ذهنـی باشد و چه نقاشی از روی مدل، آنها را در استفاده از رنگ‌های ذهنی که احساس شخصی شـان را از موضـوع بیـان می‌کند، آزاد بگذارد.

بافت، سطح روی پدیده‌های مختلف علاوه بر رنگ دارای بافت هم است. در نور مناسب، تفاوت رنـگ‌هـای مختلف را از طریق حس بینایی درک می‌کنیم و هر رنگی احساس خاصی در ما ایجاد میکند. برای درک بافت علاوه بر حس بینایی به حس لامسه یی هم نیاز داریم. همهٔ ما از دوران طفولیت با لمس پدیـده‌هـای مختلف،بافـت‌هـای درشت، نرم، لطیف، هموار و ناصاف را تجربه کرده ایم و خصوصیات هر یک را به خاطر سـپرده ایـم؛ بنـابر ایـن بـا دیدن بافتهای شبیه به هم تشخیص می‌دهیم که کدام یک صاف و هموار و کدام یک نا هموارند. بنـابر ایـن حـس بینایی به ما کمک می‌کند تا انواع بافت‌ها را تشخیص دهیم، سپس از طریق لمس کردن آنها، درک خود را تکمیـل کنیم.

انواع بافت‌هایی را که ما در اطراف خود، تجربه می‌کنیم، به دو دستهٔ بافت‌های طبیعی و بافت‌های مصنوعی تقسیم می‌شوند. تنوع بافت‌های طبیعت بسیار زیاد است و انسان برای تهیهٔ بافت‌های مصنوعی از آنها الهـام گرفتـه است. این بافت‌ها از نظر کیفیت به دو دسته بافت‌های صاف که فقط از طریق دیدن در نور مناسب، درک می‌شـوند (بافت بصری)و بافت‌های دارای برجستگی و فرورفتگی که علاوه بر دیدن با کمک حـس لامـسه یـی هـم شـناخته می‌شوند (بافت بصری لامسه یی) تقسیم می‌شوند.

در طبیعت انواع بافت‌های صاف که دارای نقش‌ها و رنگ‌های متنـوع اسـتند، وجـود دارد؛ ماننـد: مرواریـد، گلبرگ، گل رس، برگ‌های روغنی، سنگ‌های صاف، پوست بدن انـسان، دلفـین، پنگـوین، و بعـضی از بافـت‌هـای طبیعی، علاوه بر جنبه بصری ارزش لامسه یی هم دارند مانند: پوست تنهٔ درختان، بدن پرنـدگان، پـشم گوسـفند، سنگ سنگ پشت، فلس‌های بدن ماهی‌ها، پوست مار و سطح خربوزه و آناناس.

انسان دربافت‌های متنوعی که با دست‌های خود ساخته و به وجود می‌آورد از نمونه‌های طبیعی الهام گرفته و همین خصوصیات‌ها را ایجاد می‌کند.

برای مثال بافت بصری درپارچه‌های خال دار، راه دار چهارخانه، شطرنجی بـه وضـاحت دیـده مـی‌شـود. و بافت‌های بصری لامسه یی در تهیه پارچه‌های درشت و ضـخیم، چـرم‌هـای مـصنوعی، قـالین، بـوجی، روکـش‌هـا، کفش‌ها، رویه دیوارها، حصیر و بوریا، شیشهٔ گلدار، کاشی و سرامیک با نقش برجسته به کارگرفته می‌شوند.

برای ایجاد بافت بصری – لامسه یی از روش‌های گونا گون مانند رنگ پاشی، رنگ مالی، تراشیدن، خراشیدن، کندن کاری، قالب زنی و مهر زدن استفاده میشود.

هنرمندان درکاشی کاری، خشت کاری، قلم زنی روی فلز، شبکه کاری با چوب، گل یا سنگ، کندن کاری روی گچ، چوب یا سنگ، انواع دست بافته‌ها مانند گلدوزی، تکه دوزی، گلیم بافی، و قالین بافی، رشته‌های مختلف صنایع دستی، خوشنویسی، نقاشی، هیکل تراشی و معماری، بافت‌های متنوع و زیبا ایجاد می‌کنند. در اغلب نقاشی‌ها و اثار خوشنویسی بافت بصری مشاهده می‌شود. ولی در کندن کاری، شبکه کاری، خشت کاری و قالین بافی بافت بصری – لامسه یی وجود دارد.

تناسبات؛ در صنف هفتم شاگردان با الفبای طبیعت و تصویر آشنا شدند. در صنف هشتم بر روابطی که میان عناصر وجود دارد تأکید می‌شود. همانطور که حروف الفبا در ترکیب با هم کلمات را می‌سازند و با درکنارقرار دادن کلمات و جمله به وجود می‌آید؛ در طبیعت ترکیب خطوط، شکل‌ها رنگ‌ها و بافت‌ها با تنوع زیادی وجود دارند که در مجموع طبیعت را می‌سازند. یک درخت مجموعه یی از تنه و شاخه‌ها (خطوط)، برگ‌ها (سطوح)، تنه درخت و بخش سبز آن (حجم‌ها)، پوستۀ تنۀ درخت و رویۀ برگ‌ها (بافت) است. معلم می‌تواند از شاگردان بخواهد تا در یک پرنده، میوه، گل یا نمونه‌های دیگری را انتخاب کنند و الفبای طبیعت را در آن نشان دهند و نام ببرند.

در پروگرام بعدی شاگردان باید به روابط مختلف که میان خطوط، شکل‌ها،رنگ‌ها و بافت‌های متنوع و جود دارد، توجه کنند. رابطه میان اندازۀ و خطوط شکل‌های مربوط به بحث متناسب است یانه، هر یک از شاگردان حیوان دلخواه خود را انتخاب میکند و در مورد تناسبات میان شکل‌ها و اندازه‌های قسمت‌های مختلف بدن آن صحبت می‌کنند. به این ترتیب شاگردان در مورد تناسبات بدن تعداد زیادی از حیوانات صحبت می‌کنند. علاوه بر تناسب، میان شکل‌ها، اندازه‌ها و رنگ‌های هر پدیده طبیعی، زیبایی، نیزمطمع نظر است. از شاگردان بخواهید به تناسب میان رنگ‌ها در پدیده‌های مختلف طبیعی مانند: میوه‌ها، سبزی‌ها، گل‌ها و حیوانات دقت کنند و نمونه‌های جالبی را که می‌یابند در زمان‌های مناسب برای هم صنفی‌های خود بیان کنند و در صورت امکان نمونۀ آن را به دیگران نشان دهند.

برای بیان رابطۀ متناسب میان بافت‌ها می‌توان از نمونه‌های جالبی مانند: یک سنگ پشت یا عکس آن استفاده کرد. هریک از قسمت‌های بدن سنگ پشت بافت زیبا و جالبی دارد، به علاوه این بافت‌ها رابطه مناسبی با هم ایجاد می‌کنند که قابل بررسی است.

چگونه بافت پوست زیر گردن سنگ پشت به بافت دست‌هایش وصل می‌شود، و این دو چگونه با بافت سر سنگ پشت هماهنگ است، شاگردان هر یک از نمونۀهای مناسب را که در دسترس است انتخاب کنند و درمورد آن صحبت کنند.

از طریق یافتن نمونه‌های مختلف طبیعی، باید مفهوم تناسبات میان خطوط، شکل‌ها، رنگ‌ها و بافت‌ها را برای شاگردان بیان کرد و آنها را به جستجو در روابط موجود در طبیعت و خواندن کتاب در مورد طبیعت وا داشت.

دوری و نزدیکی؛ یکی از مباحث دیگری که دراین مطرح می‌شود، نشان دادن چگونگی موجودات و پدیده‌ها در فضا است. چشم انسان به دلیل بعد مسافت آنچه در دور دست قرار دارد. آنرا کوچک تر و کمرنگ می‌بیند. و این مفهوم را « خطای چشم» می‌نامند، زیرا در حقیقت پدیده‌ها نه کوچک شده اند و نه از شفافیت آنها کم شده است. بناءً برای

نمایش دوری و نزدیکی در رسامی و نقاشی روش‌های مختلفی وجود دارد. که در آثار هنری تمـدن‌هـای مختلـف درطـول تاریخ اجرا شده اند. اطفال روش‌های جالبی برای نمایش دوری و نزدیکی ابداع می‌کنند و فضاها را به صـورت غیـر واقعـی نمایش می‌دهند. به مرور زمان که شاگردان بزرگ تر می‌شوند و به دوری و نزدیکی موجودات و بناهـا توجـه مـی‌کننـد و می‌خواهند که سعی کنند هر چه را می‌بینند به دقت ترسیم کنند تا شبیه واقعی شود. کوچک و بـزرگ کـردن موجـودات دوری و نزدیکی را نشان می‌دهد، کشیدن دو شکل روی هم که یکی بیشتر از قـسمت‌هـای دیگـری را بپوشـاند هـم روش دیگری برای نمایش پرسپکتیو دوری و نزدیکی است. اگر بعضی از شاگردان توانایی نمایش دوری و نزدیکـی را در نقاشـی خود ندارند نباید آنها را به این کار مجبور نمایید. برای هر یکی از شاگردان رسـیدن بـه ایـن مرحلـه کـه بتواننـد آن چـه می‌بینند را ترسیم کنند در زمان خاصی صورت مـی‌گیـرد و ممکـن اسـت بعـضی از آنهـا توانـایی درک و اجـرای دوری و نزدیکی را پیدا نکرده باشند و معلم باید شیوهٔ ساده وکودکانهٔ آنها را بپذیرد. یکـی از روش‌هـای کـه بـرای نمـایش ذهنـی دوری و نزدیکی در نقاشی به کار می‌رود این است که هر چه نزدیک قرار دارد در پایین صفحه و هر چه دورتـر قـرار دارد، در قسمت بالای صفحه ترسیم میشود. گاهی کودکان و نوجوانان هم از این روش درنقاشی‌های خود استفاده می‌کنند.

ریتم؛ ریتم هم مربوط به روابط میان خطوط، شکلها، رنگ‌ها، اندازه‌ها و بافت‌ها است. هر نوع تکرار با قاعده ریتم ایجـادمی کند انواع ریتم‌ها به دو دسته: ریتم‌های منظم و ریتم‌های نا منظم تقسیم می‌شوند. اگر فاصلهٔ تکـرار خطـوط، رنـگ‌هـا یـا تغییر اندازه‌ها یکسان باشد ریتم منظم یایک نواخت ایجاد می‌شود.ماننـد ریـتم منظمـی کـه دردانـه‌هـای جـواری دیـده می‌شود، ریتم منظم خارها در گیاهان خاردار یا ریتم تخم‌های خربوزه که بسیار مـنظم اسـت. اگـر فاصـله میـان خطـوط، رنگ‌ها یا تغییر اندازه‌ها متنوع باشد ریتم نا منظم به وجود می‌آید. مانند ریتم نا مـنظم، مـوج‌هـایی کـه بـه سـاحل دریـا می‌آیند، ریتم تنه درختان در یک جنگل که در فواصل مختلف روییده اند.

ریتم در نقاشی به صورت‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد، برای مثال در نقاشی منظره شاگردان باید ریـتم خاصی که میان اندازه‌های درختان و فاصله میان آنها وجو دارد ببینند و سعی کنند آن را در نقاشی خود نشان دهند. اگـر درمنظرهٔ کوهستان خانه‌هایی که در دامنهای کوه ساخته شده است به ریتم اندازه‌هـا و فاصـله‌هـای میـان خانـه‌هـا توجـه نموده و آن را ترسیم کنند. در هر درخت تناسبات خاصی برای رویش شاخه‌ها روی تنه وجوددارد که ریتم زیبـایی ایجـاد می‌کند و برای ترسیم درخت باید به آن توجه کرد و آن را با دقت رسامی نمود.

علاوه بر نقاشی از طبیعت ریتم‌های زیبا در نقوش تزیینی دیده میشود و هنگام کاپی کردن از نمونه‌های مختلـف نقوش تزیینی باید به ریتم میان خطوط، شکل‌ها، رنگ‌ها و اندازه‌ها توجه کرد و بـه صـورت دقیـق آنهـا را ترسـیم و رنـگ آمیزی نمود.

ریتم رنگی در بسیاری ازموجودات طبیعی دیده می‌شود؛ مانند: ریتم رنگ زرد و سیاه در بدن زنبـور، ریـتم رنگهـا در بدن ماهی‌هایی که روی پوست آنها بافت راه دار دیده می‌شود. ریتم رنگ‌ها در سطح گل آفتاب پرست. در آثـار هنـری به خصوص نقوش تزیینی تکرار ریتمیک رنگ‌ها باعث زیبایی می‌شود؛ مانند: ریتم رنگ‌ها در نقـش‌هـای قـالین، گلـدوزی، کاشی کاری و تذهیب که تمام سطح با انواع رنگ‌ها پوشانده شده و تکرار با قاعده رنگ‌ها در فواصل مـنظم باعـث زیبـایی می‌شود.

معلم هنر می‌تواند از شاگردان بخواهد تا انواع پدیده‌های طبیعی را برای یافتن ریتم‌های مختلـف بررسـی کننـد و تشخیص دهند که در هریک از پدیده‌های طبیعی چه نوع ریتم‌هایی وجود دارد، آیـا در انـدازه‌هـا، یـا در رنـگ‌هـا و یـا در

شکل‌ها ریتم دیه می‌شود یانه؟ به وطور مثال: در دانه‌های انگور روی که یک خوشه قرار گرفته اند از نظـر انـدازه و شـکل دارای ریتم زیبایی استند.

(کنجکاوی) شاگردان برای پیدا کردن نمونه‌های تناسبات و ریتم درطبیعت به آن‌ها کمک می‌کنـد کـه درمـشاهدهٔ خـود انکشاف کنند و دقت آن‌ها بیشتر شودکه به صورت مستقیم بر فعالیت‌های نقاشی و کاردستی آنها تأثیر می‌گذارد.

ابزارهنری؛ در یکی از ساعات درس هنر که فعالیت‌های عملی نقاشی یـا کاردسـتی انجـام مـی‌شـود. و سـایل و ابـزارهـای خاصی مورد نیاز است. این وسایل درکتاب درسی صنف هفتم به سه دسته: و سایل اثـر گـذار، وسـایل اثـر پـذیرو وسـایل کمکی تقسیم شده که در فعالیت‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند.

معلم هنر باید توجه داشته باشدکه اگر مواد و وسایلی که در کتاب درسی عنوان شده در دسترس نبود، می‌تـوان وسایل مشابهی را جایگزین آن کرد و فعالیت را انجام داد و نباید به دلیل نبود و سایل از اجرای فعالیـت خـود داری شـود. هر یک از پروگرام‌ها تأثیر آموزشی خاصی دارد و اجرای آن ضرورت است. بنابر این اگر رنگ آبی در اختیار ندارید با پنـسل رنگه، رنگ پلاستیک رنگ مالی، پودر رنگ‌های طبیعی یا هر ماده دیگری که در دسترس باشد، فعالیت‌ها را انجـام دهیـد. اگر کاغذ برای نقاشی نداشتید، از مقوای کف قطی شیرینی یا قطی کفش استفاده نماییـد. اگـر سـرش در اختیـار ندا‌ریـد کمی قند را با آب تر کنید و از آن برای چسپاندن کاغذها به هم استفاده کنید. اگر شـاگردان مویـک ندارنـد روش درسـت کردن مویک را چنانچه در تصاویر می‌بینند به آنها آموزش دهید. یکی از روش‌های که معلم هنر می‌توانـد بـه   کـار بـرد، این است که از شاگردان بخواهد برای انجام فعالیت‌ها کاغذهـای مناسـب، رنـگ‌هـای قابـل اسـتفاده و مـواد جـایگزین را جستجو کنند. هر یک از آنها چیزهای را می‌یابند که می‌توان برای بقیه شاگردان هم مورد استفاده قـرار داد. شـاید بعـضی از شاگردان با ارائه مفکوره‌های جدید وسایلی بسازند که برای استفاده در فعالیت‌های هنری مفیدباشد.

به طورکلی وسایل عنوان شده، بهانه یی برای اجرای فعالیت‌هاست و نبود آنها مانع اجرای برنامه نیست.

در پایان هر درس کارهای شاگردان را به نمایش بگذارند، تا همه کار همدیگر را ببیننـد و از تجربیـات هـم آگاه شوند. یکی از روش‌های به نمایش گذاشتن نقاشی‌ها اسـتفاده از طنـاب و...... اسـت کـه نقاشـی در آن آویـزان می‌شود و در ارتفاع مناسب قرار می‌گیرد تا همه آنها را ببینند. برای دیدن حجم‌های که در پروگرامهای کاردسـتی ساخته می‌شوند می‌توان از میزها یا فضای را هرو استفاده کرد تا همه حجم‌ها چیده و دیده شوند.

یکی از موارد مهم در موفقیت صنف‌های هنر، تشویق شاگردان اسـت، هـر مفکـوره جدیـد، ابـداع در کـار، ساختن و سایل جالب، اجرای تمیز و رعایت نظافت را تشویق کنید.

مهم ترین کار معلم هنر، مدیریت زمان است که در ساعت درسی، موضوع را معرفـی کنـد، آنچـه ضـرورت است را در مورد موضوع بیان نماید، عکس‌های را که به درک موضوع و شناخت بیشتر آن کمک می‌کند نشان دهد، از شاگردان بخواهد که به نقاشی یا کاردستی بپردازند. در هنگام کار، شاگردان و روش کار آنها را با دقـت مـشاهده کند.

پس از اتمام کار از آنها بخواهد که آثار خود را به نمایش بگذارند سـپس همـه همـدیگر را تـشویق کننـد. و در مورد کارها گفت و شنودکنند. در انتهای ساعت درسی وسایل را جمع آوری کنند و بـه نظافـت آنهـا وصـنف بپردازند.

۲-۲ نقاشی دورۀ متوسطه:

نقاشی شاگردان دردورۀ ابتدایی و یژه گی خاصی دارد. آنها آنچه را می‌دانند یا احساس می‌کنند، به کمک شکل‌ها و رنگ‌های ذهنی نمایش می‌دهند. اندازه‌ها به واقعیت شبیه نیست و هر چه برای آنها اهمیت بیشتری داشته باشد، آنرا بزرگتر می‌کشند. فضای داخل و خارج بناها را یکجا نقاشی می‌کنند. تا آنچه را در داخل اتاق اتفاق می‌افتد نشان دهند. اتفاقات مختلف را همزمان ترسیم می‌کنند یا صفحه‌های پی در پی داستان را در یک صفحه نقاشی می‌کنند و برای نشان دادن عمق و پرسپکتیو در صفحه، روش‌های مخصوصی به خود را ابداع می‌کنند.

در دورۀ متوسط این خصوصیات فرق می‌کند. باید توجه داشت که این ویژه گی‌ها به مرور زمان تغییر می‌کند. همزمان با رشد فزیکی شاگردان از نظر ذهنی هم انکشاف پیدا می‌کنند و به واقعیت ودنیای واقعی نزدیک تر می‌شوند. کم کم به تناسبات و اندازه‌های واقعی توجه می‌کنند، رنگ‌های واقعی را برای رنگ آمیزی به کار می‌برند. و (پرسپکتیو) را درک می‌کنند و می‌کوشند آنچه می‌بینند را نمایش دهند. به طور کلی دورۀ متوسطه حد متوسط میان طفولیت و بزرگسالی است زیرا دید شاگردان به دید بزرگسالان نزدیک می‌شود. این تغییرات اگر چه مشخص نیست درچه سنی صورت می‌گیرند زیرا هر یک از شاگردان بر اساس شرایط، مختلف هستند بنابراین فعالیت‌های رشتۀ نقاشی متناسب با توانایی‌ها و ویژه گی‌های کلی شاگردان در این دوره در نظر گرفته شده است.پروگرام‌های ارائه شده شامل سه بخش نقاشی ذهنی،نقاشی از دنیای واقعی و کاپی از نمونه‌های هنر اسلامی می‌باشد. ارائه این پروگرامها به شاگردان کمک می‌کند تا مرحلۀ میانی (از طفولیت تا بزرگسالی) را به بهترین نحو طی کنند؛ زیرا هر یک از فعالیت‌ها با یکی از ویژه گی‌های این دوره تناسب دارد و بخشی از نیاز آنها را بر آورده می‌کند. پروگرام نقاشی ذهنی به شاگردان کمک می‌کند. که هر چه در ذهن تجسم می‌کنند را به تصویر در آورند. این گونه فعالیت‌ها، خلاقیت ذهنی دورۀ طفولیت را تداوم می‌بخشد، و امکان ارائه مفکوره‌های فردی را فراهم می‌کنند. به طور طبیعی پس از طی دورۀ طفولیت قدرت تجسم موضوعات مختلف و خلاقیت در ساختن تصاویر بدیع کمتر می‌شود. اما می‌توان با ارائه تمرین‌های مناسب این ویژه گی را حفظ کرد و تداوم بخشید. تمرین نقاشی ذهنی به دو صورت ارائه شده است. یکی از روش‌ها « نقاشی اتفاقی » نام دارد، بدین معنی که ابتدا موضوع خاصی به شاگردان ارائه نمی شود؛ بلکه در جریان یک فعالیت آنها می‌توانند از خطوط یا سطوح ایجاد شده، استفاده کنند، در آن‌ها شکل یابی کنند و مفکوره‌های ذهنی خود را نقاشی کنند.

آنها با استفاده از خطوط، شکلها و رنگها موضوع مورد نظر خود را ترسیم می‌کنند. این روش ذهن شاگردان را فعال می‌کند و خلاقیت آنها را شگوفان می‌سازد. در روش نقاشی ذهنی از موضوعات مختلف، موضوع خاصی به شاگردان ارائه می‌شود وآنها تصویر ذهنی خود را از موضوع نقاشی می‌کنند یعنی به شکل سازی می‌پردازند. در پروگرام‌های نقاشی ذهنی بهتر است ابتدا شاگردان با موضوع درس آشنا شوند. ارائه اطلاعات لازم، متناسب با موضوع هر درس به طرق مختلف انجام می‌شود. استفاده از تصاویر گونا گون مربوط به موضوع که اطلاعات کافی در اختیار شاگردان قرا ردهد. توضیح دادن در بارۀ موضوع مورد نظر (انواع، حالت‌های مختلف یا ویژه گی‌های موضوع) و گفتگوی شاگردان در مورد موضوع درس با یکدیگر و با معلم از روش‌های است که میتوان برای آماده کردن شاگردان قبل از شروع نقاشی به کار برد.

علاوه براین میتوان عکس‌های متنوعی از موضوع را به شاگردان نشان داد تا آنها را باهم مقایسه کنند. اگر چه هنگام اجرای نقاشی، باید تصاویر را پنهان کرد تا از آن تقلید نکنند و هر یک برداشت شخصی خودر ا از موضوع بکشند؛ بخاطر داشته باشید که در انواع نقاشی ذهنی شاگردان می‌توانند ازرنگ‌های غیر واقعی درکار خود استفاده کنند و نباید آنها را مجبور کرد که دقیقاً مانند واقعیت کار کنند. یکی از اهداف، ارائه نقاشی ذهنی این است که زمینه تصویرهای گونا گون از یک موضوع به وجود آید.

نقاشی از دنیای واقعی شامل پروگرام‌های است که باعث می‌شود شاگردان با دقت به محیط پیرامون خود توجه کنند، شکل‌ها، رنگ‌ها و بافت‌های متنوع را با هم مقایسه کنند و تناسبات دوری، نزدیکی و ریتم‌های مختلف را در نقاشی خود به کار گیرند. این پروگرام مکمل فعالیت ذهنی است و کمک می‌کند تا شاگردان در دو زمینه نقاشی ذهنی و دنیای واقعی به صورت همزمان انکشاف کنند. در این فعالیت موضوع در مقابل دید شاگردان قرار دارد و آنها باید با دقت به آن نگاه کنند و ویژه گی‌های شکل‌ها، رنگها، بافتها و اندازه‌ها را بررسی کنند. به آنچه دورتر است یا نزدیکتراست دقت کنند و تجربه کنند که با پیش روی هم قرار دادن شکل‌ها می‌توان دوری و نزدیکی را نشان داد. توجه به ریتم (قاعده، روش، عمل یا حرکت متناوب در فاصله‌های تنظیم) هم از مباحثی است که در نقاشی اهمیت زیاد دارد.

قرار گرفتن ریتم درختان یا کوه‌ها، ریتم رنگ‌ها در برگ‌های درختان در فصل خزان یا ریتم میوهٔ در بازار میوه فروشی یا هر نوع تکرار با قاعده یکه در خطوط، رنگها، شکلها، بافت‌ها یا اندازه‌ها دیده می‌شود، باید مورد تأکید قرار گیرد تا شاگردان به نمایش آنها در نقاشی خود بپردازند.

هدف از اجرای این فعالیت تقلید دقیق (ریالیستی) از طبیعت نیست بلکه: این موضوعات به شاگردان کمک می‌کند تا اولین تجربه‌های خود را از نمایش طبیعت ارائه دهند. آنها چگونه می‌بینند؟ چقدر در نمایش آنچه می‌بینند موفق هستند و چه نکاتی را باید به آنها گوشزد کرد تا دقت بیشتری در مشاهدات خود داشته باشند. لازم به تذکر است که معلم نباید چیزی را برای شاگردان بکشدیا هنگام کار در موارد مختلف به جای آنها تصمیم بگیرد.

معلم باید توجه داشته باشد که شاگردان دراین سن می‌توانند تصاویر رادر حد قابل قبولی ارائه دهند اما طراحی و نقاشی با سایه روشن مانند آثار بزرگسالان درتوان اغلب شاگردان این صنف‌ها نیست و نباید آنها را مجبور کرد که مانند بزرگسالان نقاشی رسم کنند. در حقیقت این پروگرامها حد اوسط میان نقاشی ذهنی و نقاشی ریالیزم بزرگسالان است.دسته سوم پروگرام‌های نقاشی که مربوط به صنف هشتم و نهم می‌باشد به کاپی از آثار هنر اسلامی اختصاص دارد. این فعالیت‌ها متناسب با درس‌های تاریخ هنر درنظر گرفته شده اند درهر یک از آن تمرین طرح‌ها و نقوش دوران اسلامی به صورت کاپی ارائه شده است. در این تمرین‌ها علاوه بر این که روش کاپی برداری از طرح‌ها به شاگردان آموزش داده می‌شود، با اجرای این طرح‌ها نظم، تناسبات، ریتم و زیبایی موجود در این آثار به ذهن آن‌ها منتقل می‌شود و از طریق تأکید بر روی طرح‌ها و رنگها، ذوق زیباشناسی آن‌ها تربیت می‌شود.

۲- کاردستی

شاگردان در بخش نقاشی باخط و صفحه آشنا شده اند. دربخش کاردستی با بعضی از روش‌های ساختن «حجم» آشنا می‌شوند و می‌آموزند که چگونه خط و صفحه را به «حجم» که سه بعد دارد و فضا را اشغال

می‌کند، تبدیل کنند برای ساختن کاردستی از بسیاری موارد استفاده می‌شود. در صنف هشتم مـوادی مثـل کاغـذ و مقوا، گل رس،مواد طبیعی مانند سنگ، شاخه و برگ نباتات و غیره به کار می‌رود.

۱-۳- کاردستی، محصول هماهنگی بین ذهن،چشم و دست شاگردان درساختن اشیاء و حجم‌هـای گونـا گـون است. در عملیهٔ ساختن اشیا شاگردان ابتدا در محیط شکل یابی می‌کننـد و سـپس بـه شـکل سـازی مـی‌پردازنـد؛ شاگردان مواد اطراف محیط خود را مشاهده می‌کنند و سعی می‌کنند مواد ی را که مشابه چیزی است پیدا نمایند. مانند یک قطعه سنگ یا پارچه از چوب که ممکن است شبیه یک پرنده باشد، انتخاب نمایند، محل چـشم و منقـار آن را با موادرنگه مشخص سازند تا تکمیل شود. در شکل سازی، مـواد را مطـابق طـرح ذهنـی خـود تغییـر شـکل می‌دهند، آماده می‌کنند و در کنار هم می‌گذارند و یا با همدیگر وصل می‌کنند تا آنچه را که می‌خواهنـد، بـسازند، مثلاً از گل رس یک پرنده می‌سازند. به طور کلی می‌توان گفت، ساختن کاردستی عبارت از:

۱- دقت و حساسیت شاگردان را نسبت به محیط اطراف شان افزایش می‌دهد.
۲- تخیل، تفکر و خلاقیت شاگردان را انکشاف می‌دهد.
۳- توانایی‌های فزیکی و حواس آن‌ها را خصوصاً حس بینایی و لامسه شان را تقویت می‌کند.
۴- شاگردان را با ابزار و مواد مختلف، قابلیت‌ها و موارد استعمال آنها آشنا می‌کند.
۵- توجه شاگردان را به تغییر و زیبا سازی محیط زنده گی شان جلب می‌کند.
۶- شاگردان با آداب، رسوم و فرهنگ خود بیشتر آشنا می‌شوند.
۷- اوقات سر گرم کننده و لذت بخش را برای آنها فراهم می‌سازد.

۱- ۳- مواد و ابزار برای ساختن کاردستی

مواد و ابزار برای ساختن کاردستی، به دو دسته تقسیم می‌شود: مواد طبیعی و مواد مصنوعی.

مواد طبیعی؛ انواع سنگ،شاخ و برگ نباتات، پوست، میوه و دانهٔ نباتات، پرنده گان،سایر مواد، هر یک به تنهایی و یا در ترکیب با همدیگر، اشکال زیبایی را می‌سازند. مواد مصنوعی، انواع کاغذ و مقوای رنگی سـیم‌هـای فلـزی یـا پلاستیکی، وسایل تزیینی مانند: فیته، ستارهٔ رنگه، وسایل نقاشی برای ساختن کارهای دستی به کار می‌روند.

۳- اتصالات در کاردستی

پیوستن مواد با یکدیگر برای رسیدن به ترکیب‌های نو و ایجاد، نقش به سزایی دارند. هنگام ساختن کاردستی، شاگردان روش‌های جالبی را در اتصالات پیدا می‌کنند.

انواع اتصالات:

۱- اتصال از طریق سوراخ کردن با چیز نوک تیز و عبور دادن میخ، فیته رنگه،سیم و غیره ازسوراخ.
۲- اتصال به وسیله دکمهٔ.
۳- اتصال توسط استپلر.
۴- اتصال توسط چسپ، گند، سرش، قند تر شده و.....
۵- اتصال توسط کاغذ برش شده مانند: بافت بوریا و یا اتصال توسط ساقه‌های نرم و بلند نباتات مانند: ساختن توکری وسبد.
۶- اتصال توسط سوزن، سنجاق، پنگ، سیخک موی، گیرای لباس و غیره.

۷- اتصال دو قطعه گل رس با یک دیگر، مانند، اتصال پایه یا دستهٔ یک ظرف به بدنهٔ آن. در این اتصال ابتدا دو محل اتصال (روی بدنه و روی قطعه الحاقی) را خراش می‌دهند و روی خراش‌ها را کمی دو غاب (گل شل) می‌مالند. سپس قطعه الحاقی را روی بدنه قرار می‌دهند و با کمی فشار به بدنه وصل می‌کنند و اطراف محل اتصال را صاف می‌کنند.

حجم سازی با گل رّس

ساده ترین و دسترس ترین مادهٔ که در اطراف انسان وجود دارد، خاک و گل است؛ انسان با شکل دادن به گل، آثار فراوانی تولید کرده است. این آثار شامل لوحه‌ها و حجم‌های گلی است.

شاگردان ممکن است کار با گل و گل بازی راتجربه کرده یا با آن آشنا باشند. درهر صورت، آنها در جریان کار، با خصوصیات گل که ماده یی نرم، شکل پذیر و نقش پذیر است آشنا می‌شوند و آنها را تجربه می‌کنند.

نقش‌های برجسته و بسیاری از شاهکارهای معماری، ظروف و اشیای مختلف مصرفی و هنری خشت پخته، کاشی و بسیاری تز هیکل‌ها از جمله آثاری هستند که از گل ساخته شده اند.

با مراجعه به موزیم‌ها وگشت و گذار در نقاط مختلف کشور، می‌توان نمونه‌های زیبا و فراوان سفالی را دید. ماده اصلی تشکیل دهندهٔ سفال گل رس است.

برای آماده ساختن گل رس، یک روز قبل خاک رس را با غربال صاف کنید،یک پیمانه خاک را در ظرف مناسب بریزید، کم کم به آن آب اضافه کنید و به آرامی آن را مثل خمیر مشت بزنید و آن را بمالید تا برسد. وقتی گل به دست نچسپید آب آن به اندازه است. گل آماده را در یک خریطه پلاستیکی بپچید و نگهداری کنید.

در موقع کار مقدار کمی گل را به شکل لوله در آورید و آن را خم کنید. در صورتی که ترک بر ندارد برای کار آماده است. اگر ترک برداشت دست خود را تر کنید و آن را بکوبید تا آماده شود.

نگهداری گل رس برای مدت طولانی، بر خاصیت شکل پذیری آن می‌افزاید. ساختن اشیای گلی به سه روش: دستی، چرخی و قالب گیری انجام می‌شود. گل بعد از خشک شدن سخت می‌شود اما بر اثر رطوبت، دوباره نرم خواهد شد. خشک شدن گل بعد از ساختن حجم بسیار مهم است و باید به تدریج صورت بگیرد زیرا گل در هوای آزاد در صورت نبودن رطوبت به سرعت خشک می‌شود و ترک بر می‌دارد، چون سطح خارجی آن خشک می‌شود ولی لایه درونی آن هنوز تر است. و فشار درونی، باعث ایجاد ترک در سطح گل می‌شود. بر این اساس، باید به سرعت خشک شدن را کند کرد. برا ی این کار، حجم ساخته شده را درون پلاستیک می‌گذارند و سوراخ‌های کوچکی درسطح پلاستیک ایجادمی کنند تا هوا به صورت محدود به داخل آن نفوذ کند و حجم ساخته شده، به آرامی خشک شود. بعد از خشک شدن گل، می‌توان آن را پخت که درین صورت، به آن سفال می‌گویند. گل تحت تأثیر حرارت در کوره سخت و محکم می‌شود به طوری که با گذشت زمان شکل آن تغییر نمی کند رنگ خاک رس، قبل و بعد از پختن، تفاوت میکند، اگر خاک رس خالص باشد، بعد از پخت،، رنگ آن سفید می‌شود و اگر در ترکیب آن اکسید آهن باشد، به رنگ سرخ، و اگر کاربن داشته باشد به رنگ تیره و اگر گرافیت داشته باشد، به رنگ خاکستری در می‌آید.

شاگردان در دوره اول متوسطه روش ساختن حجم‌های گلی با دست، خشک کردن حجم گلی و رنگ آمیزی آن را یاد می‌گیرند.

توصیه‌هایی برای کار در صنف

در هر ساعت درسی حجم سازی با گل رس، لازم است:

۱. شاگردان از گل‌های آمادهٔ صحی و پاک استفاده کنند.
۲. ناخن‌های شان کوتاه باشد.
۳. در موقع کار با گل، پیش بند یا لباس کار مناسب بپوشند. آن‌ها می‌توانند از لباس‌های مستعمل خصوصاً پیراهن مردانه آستین کوتاه بدون یخن استفاده کنند و دکمه‌های آنرا از پشت ببندند.
۴. روی میز کار را با کاغذ باطله یا پلاستیک بپوشانند.
۵. از ظرف آب مناسب استفاده کنند. ظرف آب باید کمی سنگین و کمی بزرگ تراز دست آن‌ها باشد تا به ساده گی نریزد. یک کاسه سفالی برای این کار مناسب است.
۶. پیش از شروع کار، معلم به شاگردان به گفت و شنود بپردازد و در باره تجربه‌های قبلی و آنچه میخواهند بسازند، با آن‌ها صحبت کند.
۷. شاگردان طبق پروگرام، کار روی گل را آغاز کنند.
۸. در حین کار، گل اضافی را در پلاستیک قرار دهند تا خشک نشود.
۹. در صورت ترکیدن، حجم گلی درزمان ساختن، محل ترکیدگی را با اسفنج مربوط یا انگشت تر به نرمی و با کمی فشار به هم بچسپانند.
۱۰. برای اتصال دو تکه گل به یک دیگر (مثل دسته که به ظرف چسپانده می‌شود) محل مورد نظر را با شیء نوک تیز خراش دهند و با مقداری گل شل و کمی فشار به هم بچسپانند.
۱۱. بعد از اتمام کار، تمامی سطح کار را با اسفنج و گل شل یک دست و صاف کنند.
۱۲. می توانند به روش‌های گوناگون و با استفاده از اشیای مختلف جمع آوری شده، روی شیء گلی نقوش مختلفی ایجاد کرده و بدین وسیله آن را تزیین کنند.
۱۳. گل باقی مانده را جمع آوری کرده و در پلاستیک یا ظرف پلاستیکی در بسته یی قرار دهند.
۱۴. بعد از پایان کار، ظرف‌های آب را بشویند و در جای مناسب قرار دهند.
۱۵. شیء گلی ساخته شده را پس از خشک شدن در جعبه یی محکم،در لابلای کاغذهای نرم پارچه -پارچه شده نگهداری کنند.
۱۶. پس از پایان کار با گل، دست‌های خود را با آب و صابون بشویند.
۱۷. لباس کار خود را بکشند و در جای مناسب قرار دهند.
۱۸. شاگردان می‌توانند آثار خود را بعد از خشک شدن، رنگ آمیزی کنند،برای این کار، می‌توان از رنگهایی که پوشش بیش تر دارند و استفاده از آن آسان تر است استفاده شود. هنگام رنگ آمیزی متناسب به سطح مورد نظر، می‌توان از مویک نقاشی کوچک یا بزرگ استفاده کرد. برای پوشاندن سطوح بزرگتر یا رنگ آمیزی کامل، باید از مویک بزرگتر استفاده شود. پس از پایان کار، می‌توان روی شیء رنگ آمیزی شده را با ورنس یا روغن جلا دار پوشاند تا رنگ آن از بین نرود.

۴-۲- آشنایی با تاریخ هنر

فرهنگ عامل تعیین کنندهٔ هویت هرملت است. آشنایی با عوامل تاریخی که درشکل گیری فرهنگ هر کشور تأثیر داشته بیان ارزش و اهمیت فرهنگ و هنر « ازگذشته تا به حال» در سر نوشت ملتها، از ضرورت‌های آموزشی نسل جدید است.

از این نکتهٔ نظر تاریخ هنر جزء مهمی از تاریخ هر کشور است که زمینهٔ تحولات فکری و بنیان گذار تغییرات اساسی ملتها را در طول تاریخ نشان می‌دهد.در طول تاریخ اساس‌های فکری و فرهنگی ملت‌های بزرگ، اقوام مهاجم و ستیزه جو را که قصد تسلط بر سر زمین آنها را داشتند تحت تأثیر قرارداد و کارعملی آنان را از کشتار و ویرانی به سمت آبادانی و ایجاد آثار هنری ارزشمند تغییر داد. از این نگاه آشنایی با قدامت و ارزش فرهنگ و هنر هر کشور و حرکت در جهت شناخت، حفظ و نگهداری، احیا، ترویج و تولید آثار فرهنگی و هنری، عامل انکشاف ملت‌هاست. بنابر این بررسی اجمالی تاریخ هنر افغانستان و جهان دراین دورهٔ تحصیلی که زمان شکل گیری شخصیت نو جوانان است، اهمیت زیادی دارد، نوجوانانی که با تاریخ، فرهنگ و هنر سر زمین خود آشنایی کامل داشته باشند، هرگز دچار خود باختگی فرهنگی نخواهند شد و زیر بار نفوذ تهاجمات فرهنگی بیگانگان قرار نخواهندگرفت.

براساس این دید گاه بخش تاریخ هنر به موازات آموزش‌های هنری در دورهٔ متوسطه طراحی ودر نظر گرفته شده است تا شاگردان بیاموزند که میراث هنری،ارزش تاریخی و فرهنگی زیادی برای کشور دارد و در حفظ و نگهداری آن کوشش کنند.

شاگردان در صنف هفتم با تاریخ هنر افغانستان پیش از اسلام آشنا شده اند. در زمینه تاریخ هنر جهان باهنر دوره سنگ (هنر پیش از تاریخ) و هنر بین النهرین، ایران و مصر هنر هند، چین و جاپان باستان، هنر یونان و روم باستان (هنر دورهٔ تاریخی) و هنر مسیحیت (هنر دینی) آشنا شده اند. اغلب نمونه‌های معرفی شده از هنر پیش از تاریخ، هنر دوره تاریخی و هنر دینی مربوط به نقاشی‌ها، نقش‌ها برجسته و هیکل‌های ذهنی است، که درطول تاریخ ساخته شده اند. دراین میان فقط هنر یونان باستان و هنر روم باستان هنری واقع گراست که آثاری به تقلید از طبیعت در نقاشی دیواری و هیکل تراشی ساخته است. در این دوره‌های تاریخی باسیر آثار هنری از ساده ترین وسایل و نقاشی‌ها تانقاشی‌های پیچیده و هیکل‌های کلان آشنا می‌شویم.

در درس ۳صنف هفتم این سیر تاریخی آثار هنر جهان درکشفیات باستان شناسی (مانند هیکل‌های کوچک) و آثار باقی مانده در افغانستان (مانند هیکل‌های بامیان) هم دیده می‌شود.

آخرین درس تاریخ هنر صنف هفتم که به هنر مسیحیت اختصاص دارد، تلاش هنرمندان مسیحی را برای پیدا کردن قالب‌های مناسب هنر دینی نشان می‌دهد. در صنف هشتم مبحث تاریخ هنر به دوره اسلامی و معرفی انواع هنرهای اسلامی اختصاص دارد. هنر مندان مسلمان در جغرافیای گسترده سر زمین‌های اسلامی،هنری را پدید آوردند که از نظر شکل و محتوا دارای وحدت است.

۲- پلان راهنمای تدریس

پلان راهنمای تدریس: اهداف آموزشی، روش‌های تدریسی، لوازم ضروری تدریس و شیوه ارزیابی درس را بیان می‌کند. درآخر، فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی) و فعالیت‌های آموزش شاگردان را نشان می‌دهد. برای آشنایی بیش تر معلمان با تدریس هنر و اجرای فعالیت‌های هنری شاگردان در صنف هشتم از پلان راهنمای تدریس از درس (اول الی درس بیستم) توضیحات ارائه می‌شود.

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۱ (نقاشی با لکه‌های سیاهی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">نقاشی بالکه‌های سیاهی</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند:
۱- آشنایی به نوع تصویر یابی از لکه‌های سیاهی بالای صفحه کاغذ.
۲- آشنایی با خطوط که توسط آن در لکه‌ها سیاهی شکلی را بسازد.
۳- علاقه مندی و درک شاگردان با نقاشی لکه‌های سیاهی.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">کارعملی، توضیحی، فردی و گروپی.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">بوتل رنگ، قلم پنسل، پنسل پاک، پنسل تراش، کاغذ نقاشی قلم مویک نقاشی.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">پرسش، پاسخ درجه‌های تقدیر(اعلی، عالی، خوب، متوسط).</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان و همچنان پرسش و پاسخ در رابط به نقاشی با لکه‌ها سیاهی.</td><td>زمان به دقیقه
۵</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
سؤالات انگیزه یی:
۱- از لکه سیاهی چطور تصویریابی می‌کنید؟</td><td>۵
دقیقه</td></tr>
</table>

مدت زمان	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۳۵ دقیقه	۱- شاگردان تجربه نقاشی خویش را با لکه‌های سیاهی در روی صفحات کتابچه‌های شان عملاً تجربه کنند. ۲- و لکه‌های سیاهی را با قلم پنسل شکل دهند درصورت ضرورت از معلم پرسان نمایند. ۳- شاگردان کارهای تکمیل شده خود را به یکدیگر نشان دهند.	۱-معلم کار و فعالیت شاگردان را به دقت ملاحظه کرده و پرسش آنها را در رابطه به درس پاسخ گفته در کار شان آنها را تشویق کند. ۲-معلم کارهای نقاشی شاگردان را جمع آوری نماید. ۳- کارها و نقاشی تکمیل شده آنها را بدقت ملاحظه و آن را ارزیابی کند.

معلومات اضافی برای معلم

شبه این فعالیت در صنف هفتم به شاگردان ارائه شده است. در صنف هفتم هر یک از شاگردان پاره خط‌های گونا گون را به صورت نقاشی کامل در آورده اند. هر دو این فعالیت‌ها نوعی تصویریابی است زیرا موضوع نقاشی از ابتدا مشخص نیست و شاگردان باید با استفاده از خط یا لکه‌های اولیه شکل آشنایی را نقاشی کنند. در صنف هشتم شاگردان به لکه‌های سیاهی نگاه می‌کنند و می‌بینند هر کدام شبیه چه شکل آشنا است و یا با کمک خطوطی که اضافه می‌کنند لکه‌های را به صورت شکل دلخواه کامل می‌نمایند.
شاگردان را راهنمایی کنید که لکه‌های زیاد ایجاد کنند تا راحت تر بتوانند تصویریابی کنند. هر چه تعداد لکه‌ها بیشتر باشد، امکان پیدا کردن شکل‌های آشنا بیشتر می‌شود. از آنها بخواهید که هر لکه سیاهی را از جهات مختلف ببینند تا از یک زاویه شکل آشنایی را تشخیص دهند و با پنسل آنرا کامل کنند. شاگردانی را که لکه‌های بیشتری را تکمیل کرده اند بسیار تشویق کنید. هر قدر مفکوره‌های ذهنی آنها مبتکرانه تر باشد و شکل‌های را که کامل کرده اند جالب تر باشد آنها را بیشتر تشویق کنید.

کارخانه گی برای شاگردان:
مطابق دروس کتاب درسی وظیفه خانه گی را برای شاگردان در نظر داشته باشید.

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۲ (آشنایی با تاریخ هنر افغانستان دورۀ اسلامی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**آشنایی به تاریخ هنر افغانستان (دورۀ اسلامی)**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند: ۱- آشنایی شاگردان با تاریخ هنر افغانستان بخصوص (دورۀ اسلامی). ۲- آشنایی با دورۀ انکشاف آثار هنری تمدن اسلامی افغانستان. ۳- درک رنگهای که در دورۀ اسلامی در افغانستان به کاربرده شده است.	
۳- روش‌های تدریس	روش‌های پرسشی و پاسخ، توضیحی، مباحثه گروپی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کتاب درسی، قلم، کاغذ.	
۵- شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، بازنگری خودی، درجه‌های تقدیر.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی، آگاهی، از آماده گی‌های شاگردان به درس جدید.	زمان به دقیقه ۵
	ایجاد انگیزه: **سؤالات انگیزه یی:** آیا یک تصویر این درس را به ذهن سپرده می‌توانید یک گوشه آن را نقاشی کرده می‌توانید؟	۵ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- معلـم بحـث تـاریخ هنـر افغانـستان بخـصوص دورهٔ اسلامی را تشریح کند. ۲- معلم ویژه گـی‌هـای هنـر اسـلامی را از روی تـصویر کتاب تحت عنوان (دورهٔ اسلامی) به شاگردان معرفی و توضیح نماید. ۳- آموزش شاگردان را مورد ارزیابی قرار دهید نتیجه آن را ثبت کنید.	۱-شاگردان بحث جالـب تـاریخ هنـر افغانستان را دقیقاً بخـصوص در دورهٔ اسـلامی بیآموزنـد. و نکـات مهم آنرا یاداشت نمایند. ۲-شاگردان ویژه‌گی‌های هنر اسلامی را در تصویر کتاب بـه دقـت نگـاه کـرده و هـر یـک از تـصاویر آنـرا مطابق اصل آن نقاشی نمایند.	۳۵

معلومات اضافی برای معلم

این درس به معرفی آثار هنری دوره اسلامی افغانـستان اختـصاص دارد و دوره انکـشاف آثـار هنـری تمدن اسلامی را در کشور ما بیان می‌کند، برای تـدریس ایـن درس بهتـر اسـت ابتـدا درس ۹، ۱۱، ۱۳ و۱۵ مطالعه شود تا با مفاهیم هنر اسلامی آشنایی حاصل گردد.

به این ترتیب مطالب درس دوم با کیفیت بهتری ارائـه مـی‌گـردد. بـه طـور کلـی درس ۲ بـه معرفـی آثـاری می‌پردازد که در دوره تمدن اسلامی افغانستان ساخته شده و از قوانین حکومت اسلامی پیروی می‌کند. بایـد ارتباط این آثار با نمونه‌های مختلف دیگر سر زمینهای اسلامی برای شاگردان روشن شود و توضیح داده شـود که خوش نویسی،معماری و صنایع دستی این سر زمین‌ها دارای ریشه‌های مشترک است. ویژه گی‌های هنری خاص هر کشور درجزییات و تزیینات آثار هنری مشاهده می‌شود. چنان که در درس معماری اسلامی در مورد انواع منار، محراب و منبر بیان شده است، در زمینه صنایع دستی هم ایـن ویـژه گـی وجـود دارد و حتـی در شهرهای مختلف یک کشور تنوع در زمینه نقوش یا به کار گیری رنگ‌های خاص مشاهده می‌شود. امـا قالـب اصلی ساخت و طراحی آثار در همه سر زمین‌ها یکسان است.

.

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۳ (تاپه کاری با مواد طبیعی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

<table dir="rtl">
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">تاپه کاری با مواد طبیعی</td></tr>
<tr><td>۲- اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند:
۱- آشنایی با انواع تاپه کاری توسط مواد طبیعی و مصنوعی.
۲- آشنایی با طریقه‌های تاپه کاری ساده.
۳- اهمیت چاپ و یا انواع تاپه‌ها و طرز استفاده از آنها.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">روش‌های عملی، پرسش وپاسخ، توضیحی، مشاهده.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">رنگ، کاغذ مقوا، قلم پنسل، مواد ساده طبیعی و مصنوعی.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">ارزیابی کار عملی، ملاحظه، مهارتهای ارتباطی درجه‌های تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی از شاگردان؛ در مورد درس جدید بپرسید.</td><td>زمان به دقیقه
۵</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
سؤالات انگیزه یی:
۱- چرا از تاپه کاری استفاده می‌کنید؟
۲- از تاپه کاری درکدام جاها استفاده می‌کنید؟</td><td>۵
دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان به دقیقه
۱- معلم مواد و وسایل مورد ضرورت را در تاپه کاری قبلاً دستور داده تا شاگردان برای آماده ساختن مواد فوق‌الذکر تیاری داشته باشند. ۲- معلم تاپه کاری‌های انجام شده شاگردان را از نزد شان جمع آوری نموده به نمایش بگذارد. ۳- کار هر گروپ را ارزیابی کرده مورد تقدیر قرار دهد.	۱- شاگردان مواد طبیعی را با خود بیآورند. ۲- شاگردان در گروپهای شان کار را آغاز نمایند. ۳- شاگردان کارهای خود را انجام داده و نظافت را در آن مراعات نمایند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

شاگردان در صنف هفتم تاپه کاری با انگشت را تجربه کرده اند، دراین درس علاوه بر ایجاد تاپه‌های رنگی با انگشت، هر یک از تاپه‌ها را به شکل دلخوا ه تکمیل کرده اند (تصویریابی). درفعالیت دیگری آنها موضوع دلخواه خود را با تاپه کاری انگشتی رنگ آمیزی کرده اند(تصویرسازی). باتوجه به این تجربیات، در صنف هشتم، تاپه کاری با مواد طبیعی ارائه شده است. ابتدا شاگردان به جمع آوری مواد طبیعی که بتواند با آن‌ها تاپه‌های زیبا ایجاد کنند، می‌پردازند. یاد آوری کنید که برای تاپه کاری از بعضی مواد طبیعی، باید آنها را برش دهند. مثلاً زردک را اگر به صورت عمودی یا افقی برش دهند و از قسمت‌های مختلف آن تاپه تهیه کنند.نقش‌های جالب تری ایجاد می‌شود. بعضی از مواد طبیعی هم دارای قسمتهای مختلف هستند و از هر قسمت آنها می‌توان تاپه تهیه کرد. مثلاً پوست جواری یک نوع تاپه ایجاد می‌کند، کاکل آن یک نوع و دانه‌های آن تاپه دیگری به وجود می‌آورد.

پلان راهنمای تدریس درس ۴- ساختن کارت تبریک و پاکت

زمان تدریس: (دو ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**ساختن کارت تبریک و پاکت**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: - آشنایی با ایام و دیگر اعیاد و مناسبت‌های مذهبی. - آشنایی با انواع کارت‌های تبریکی. - آشنایی با ساختن کارت‌های تبریکی. - شناسایی از روزهای متبرک دینی و ساختن کارت تبریک برای آن.	
۳- روش‌های تدریس	روش‌های پرسش و پاسخ، توضیحی، کارعملی، مشاهده.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	مقوا، کاغذ رنگه، پنسل، قیچی، چسپ،مواد تزیینی،خط کش،پنسل پاک.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی، اعلی، عالی، خوب، متوسط، ضعیف درجه بندی برای ارزیابی ملاحظه، مهارت‌های ارتباطی)	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان؛ پرسش و پاسخ درباره ایام، اعیاد ومناسبت‌های مبارک و به شکل عملی اغاز کردن کار.	زمان به دقیقه ۱۰
	ایجاد انگیزه: **سؤالات انگیزه یی:** آیا تا به حال به والدین تان کارت تبریکی ساخته اید؟	۱۰ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان به دقیقه
۱. معلم مکلفیت دارد که یک روز پیش به شاگردان بگوید تا مواد و وسایل مورد ضرورت را با خود بیاورد. ۲. به آنها اجازه داده شود تا خود شان تصمیم بگیرند و کارت را طراحی کنند. ۳. روش کار شاگردان را مشاهده کنید کار هر شاگرد را ارزیابی کنید.	۱. ابزار و مواد کار خود را آماده کنند. ۲. طرح و روش ساختن کارت تبریک و پاکت را انتخاب کنند. ۳. شاگردان کار عملی را انجام دهد و در نظافت آن بگوشند. ۴. کارهای خود را رنگ آمیزی کرده و به نمایش بگذارید.	۷۰ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

این درس روش ساختن کارت و پاکت را به شاگردان آموزش می‌دهد. شاگردان باید بیاموزند که بسیاری اشیائیکه راکه در بازار موجود است و خریداری می‌کنند می‌توانند خود شان بسازند و از آنها استفاده کنند. یکی از ساده ترین ضرورت‌هاییکه که آنها می‌توانند با دست خود بسازند، کارت تبریک و پاکت مخصوص آن است. اغلب کارت‌ها و پاکتها از مقوا و کاغذ ساخته می‌شوند و تهیه آنرا برای شاگردان یاد آوری کنید که می‌توانند کارت خود را با رسامی،نقاشی،تاپه کاری، کولاژ، شبکه کاری با کاغذ و هر روش ابتکاری دیگر که به ذهن آنها می‌رسد، تزیین کنند از شعرهای مناسب برای نوشتن کارت استفاده کنند. آنها را در انتخاب اندازه کارت و روش کار، تزیینات مختلف در لبه‌های کارت، روی کارت و داخل کارت، طرح پاکت و تزیین روی پاکت آزاد بگذارید. اگر شاگردی برای تزیین کارت خود از روش ابتکاری که درکتاب درسی نیامده استفاده کرد، او را بسیار تشویق کنید.

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۵ (آشنایی با تناسبات، دوری و نزدیکی و ریتم)
زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">آشنایی با تناسبات، دوری و نزدیکی و ریتم</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند:
۱- آشنایی با تناسب دوری و نزدیکی ریتم در اشکل طبیعت.
۲- در اشکال طبیعت و تناسبات آن علاقه مندی.
۳- درک پرسپکتیو (دوری و نزدیکی) در نقاشی.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">روش‌های کارعملی، پرسش وپاسخ، توضیحی، مشاهده.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">قلم پنسل، کاغذکاک، پنسل پاک، کتاب درسی چارت تصویری مربوط به درس.
چارت تصویری مربوط به درس مناظر طبیعی.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">ارزیابی خودی درجه‌های تقدیر، اعلی، عالی، خوب، متوسط، ضعیف ملاحظه، مهارت‌های ارتباطی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان؛ تنظیم صنف و پرسش و پاسخ در بارهٔ درس گذشته و ارتباط آن به درس جدید.</td><td>زمان به دقیقه
۵</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
سؤالات انگیزه یی:
۱-آیا در بارهٔ دوری و نزدیکی اشیا طبیعت گاهی نزد خود فکر کرده آید؟</td><td>۵
دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- معلم در بارۀ پرسپکتیو یا تناسب دوری و نزدیکی اشیا و پدیده‌های آن از روی کتاب درسی به شاگردان نشان دهد. ۲- معلم در وقت نقاشی کردن طبیعت پرسپکتیو یا دوری و نزدیکی را برای شاگردان عملاً نشان دهد.	۱- شاگردان توضیحات همه جانبه معلم را به دقت بشنوند ۲- شاگردان به سؤالات معلم جوابهای درست ارائه بدارند. ۳- شاگردان در وقت نقاشی از روی پدیده‌های طبیعت به کدام مشکلی مواجه شوند از معلم در رابطه به درس کمک بخواهند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

همان طور که در صفحات ۱۱ الی ۱۴ گفته شد، با روش‌های مختلف، شاگردان را به مشاهده دقیق و تفکر در بارۀ تناسبات دوری و نزدیکی و ریتم در پدیده‌های طبیعت وا دارید. در صنف از آن‌ها بخواهید درباره مشاهدات خود با هم گفتگو کنند و در بارۀ مشاهده‌های همدیگر نظر خود را بگویند تا به درک صحیحی از مبانی هنرهای تجسمی دست یابند.

ریتم هم مربوط به روابط میان خطوط، شکلها، رنگ‌ها، اندازه‌ها و بافت‌ها است. هر نوع تکرار با قاعده ریتم ایجاد می‌کند ریتم‌ها به دو دسته ریتم‌های منظم و ریتم‌های نا منظم تقسیم می‌شوند. اگر فاصله تکرار خطوط، رنگ‌ها یا تغییر اندازه‌ها یکسان باشد ریتم منظم یایک نواخت ایجاد می‌شود. مانند ریتم منظمی که دردانه‌های جواری دیده می‌شود، ریتم منظم خارها در گیاهان خاردار یا ریتم تخم‌های خربوزه که بسیار منظم است. اگر فاصله میان خطوط، رنگ‌ها یا تغییر اندازه‌ها متنوع باشد ریتم نا منظم به وجود می‌آید. مانند ریتم نا منظم، موج‌هایی که به ساحل دریا می‌آیند، ریتم تنه درختان در یک جنگل که در فواصل مختلف روییده اند.

پلان راهنمای تدریس درس ۶- نقاشی از منظره

زمان تدریس: (دو ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**نقاشی از منظره**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- یک منظرهٔ زیبا از طبیعت اطراف خود را با رعایت تناسبات دوری و نزدیکی نقاشی کرده بتوانند. ۲- از مناظر زیبای طبیعت محیط خود نقاشی کرده بتوانند. ۳- زیبایی‌های مناظر طبیعت را درک کرده بتوانند.	
۳- روش‌های تدریس	روش‌های مشاهده، پرسش و پاسخ، توضیحی، مهارت‌های ارتباطی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کاغذ یا مقوا، پنسل رنگی، رنگ آبی، مویک،ظرف آب و پنسل پاک.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی، درجه‌های تقدیر(اعلی، عالی، خوب،متوسط وضعیف کارعملی، ملاحظهٔ مهارت‌های ارتباطی)	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی پرسشها:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان یک منظره زیبا را ببینند و در مورد آن با هم گفتگو نمایید.	زمان به دقیقه ۱۰
	ایجاد انگیزه: طرح سؤال: در طبیعت محیط شما کدام جاهای دیدنی وجود دارد؟	۱۰ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان به دقیقه
۱- معلم دریک منظره تناسبات، دوری و نزدیکی و ریتم، هماهنگی بین رنگ‌های میان عناصر موجود در محیط اطراف از شاگردان سؤال کند. ۲- معلم در بارهٔ نقاشی از منظرهٔ توضیح دهد. ۳- از شاگردان در مورد درس سؤالها را طرح نمایند.	۱- شاگردان به سؤال‌های معلم پاسخ درست دهند. ۲- با توجه به توضیحات معلم، منظره یی را برای نقاشی انتخاب کنند. ۳- منظره را اولاً به پنسل سکیچ نمایند وقتیکه مطمین شدید که غلطی ندارد آنرا رنگ آمیزی نمایند.	۷۰ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

شاگردان در درس ۵ این صنف با تناسبات، دوری و نزدیکی و ریتم آشنا شده اند و در نقاشی از منظره می‌توانند از آنچه آموخته اند، استفاده کنند. برای نقاشی از منظره شاگردان از صنف خارج می‌شوند، در یک فضای باز، طبیعی و مناسب کار می‌کنند. فضایی که انتخاب می‌شود باید از نظر امنیت مناسب باشد(نزدیک سرک،درهٔ و یا جاهای فراز و نشیب نباشد) و معلم بتواند همه شاگردان را تحت نظر داشته باشد. هر یک شاگرد می‌تواند از زاویه دلخواه به نقاشی بپردازد و هر بخش از منظره را که دوست دارد همان طور که در کتاب درسی نوشته شد هنگام نقاشی از منظره بهتر است ابتدا قسمت بزرگتر شکل در صفحه کاغذنقاشی و جاسازی شود و سپس شکل‌های دیگر به آن اضافه گردد.

به این ترتیب شاگردان باید آنچه را می‌بینند به تناسب کاغذ کوچک کنند و در صفحه جا دهند. بسیاری از جزییات (مانند تعداد برگ‌های یک درخت) را می‌توان حذف کرد، اما آن چه نقاشی می‌شود باید با دقت رسم شود. با بزرگ و کوچک رسم کشیدن، آنچه دیده می‌شود می‌توان دوری و نزدیکی اجسام یا موجودات را در نقاشی نشان داد. باید به ریتم قرار گیری درختان، خانه‌های روی کوه‌ها، پایه‌های چراغ برق، گوسفندان درحال چریدن یا هر چه درمنظره دیده می‌شود، توجه کنند و آن را درنقاشی خود ترسیم کنند. هنگام رنگ آمیزی به شاگردان یاد آوری کنید که علاوه بر رنگ‌هایی که می‌بینند، می‌توانند از رنگ‌های ذهنی هم در نقاشی خود استفاده کنند. شاگردانی را که منظره وسیع تری را در نقاشی خود نشان داده اند، بیشتر تشویق کنید. اگر در نمایش دوری و نزدیکی موفق بوده اند، به خصوص اگر با قراردادن دو شکل روی هم دوری و نزدیکی آن‌ها را نمایش داده اند، بسیارتشویق کنید. شاگردانی را که هنگام رنگ آمیزی از رنگ‌های بیشتری استفاده کرده اند، بیشتر تشویق نمایید

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۷ (نقاشی ذهنی از جشن‌ها و بازی‌های ملی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**نقاشی ذهنی از جشن‌ها و بازی‌های ملی**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند: ۱- آشنایی به رسوم و عنعنات مردم در برگزاری جشن‌ها وبازی‌های ملی. ۲- علاقه مندی شاگردان به جشن‌ها و بازی‌های ملی. ۳- اهمیت و درک موضوعات خاص ملی برای ایجاد نقاشی‌های ذهنی و فکری.	
۳- روش‌های تدریس	روش‌های کارعملی، پرسش وپاسخ، توضیحی، مشاهدیی نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	رنگ آبی،قلم مویک نقاشی، قلم پنسل،پنسل پاک، قلم تراش، ظروف آب.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی، درجه‌های تقدیر، اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف ملاحظه، مهارتهای ارتباطی.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان؛ تنظیم صنف پرسش و پاسخ در مورد درس مربوط مشاهده دقیق از تصاویر درس.	زمان به دقیقه ۵
	ایجاد انگیزه: **سؤالات انگیزه یی:** ۱-کدام صحنه‌های از جشن‌ها وبازی‌های ملی تان را خوش دارید؟	۵ دقیقه

مدت زمان	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۳۵ دقیقه	۱- شاگردان توضیحات معلم را بدقت تمام بشنوند و بالای آن خوب فکر کرده از ذهن خود هر کدام توسط پنسل یک موضوع را نقاشی نمایند. ۲- شاگردان در گروپهای شان بالای موضوع درس گفتگو نمایند و نتیجه را به نماینده گروپ‌ها به دیگران شریک سازند. ۳- نقاشی‌های موضوعات مختلف ذهنی ایکه آنها نقاشی نموده اند بعد از تکمیل آن را رنگ آمیزی نمایند.	۱- معلم در بارۀ رسوم و عنعنات کشورعزیز (بخصوص مراسم تاریخی آن) توضیحات داده شاگردان را برای فکر کردن در بارۀ انتخاب موضوع ذهنی تشویق کنند. ۲- معلم در حصۀ فکر کردن بر موضوعات مختلف در ایجاد نقاشی ذهنی با شاگردان به خصوص در نقاشی روزهای ملی همکاری نمایند. ۳- نقاشی‌های ذهنی شاگردان را مورد ارزیابی قرار داده نتیجه کار آنها را نزد خود ثبت نمایند.

معلومات اضافی برای معلم

پس از تجربه نقاشی از طبیعت (نقاشی از منظره) به شاگردان کمک کنید تا تصاویر ذهنی خود را نقاشی کنند.در این درس شاگردان با جشن‌ها و بازی‌های ملی کشور خود آشنا می‌شوند. انتخاب موضوع با نظر اکثریت شاگردان و تأیید معلم صورت می‌گیرد. معلم می‌تواند از شاگردان درمورد جشن‌های ملی سؤال کند و بپرسد که کدام یک از این جشن‌ها برای آن‌ها جالب تر است. سپس در مورد یکی از جشن‌ها برای نقاشی با هم توافق کنند. مناسبت و جزییات این جشن و چگونگی اجرای آن را میان شاگردان به گفت و شنود بگذارید سپس از آن‌ها بخواهید که زیباترین صحنۀ این جشن را از ذهن خود نقاشی کنند. این فعالیت را می‌توان برای بازی‌های ملی هم انجام داد، اگر شاگردان به یکی از بازی‌های ملی علاقه خاصی دارند، می‌توانند در مورد این بازی گفت و شنود کنند و هر یکی از شاگردان صحنۀ دلخواه خود را رسامی و رنگ آمیزی کنند. در هر دو فعالیت، انتخاب موضوع و گفت و شنود در مورد آن حدود ده دقیقه طول می‌کشد و بقیه ساعت به نقاشی موضوع اختصاص می‌یابد. در انتها نقاشی‌ها به نمایش گذاشته می‌شود تا همه کار همدیگر را ببینند. ابتدا همه شاگردان را تشویق کنید پس در مورد تنوع نقاشی‌ها و دیدهای متفاوتی که در نمایش یک موضوع به کار رفته است صحبت کنید. هر یکی از شاگردان که صحنه مهم تری را انتخاب کرده و تجسم بهتری از موضوع داشته بیشترتشویق کنید. پر کردن صفحه با اجزای مختلف، نمایش دقیق موضوع و نمایش حالت و حرکت موجودات. استفاده از تعداد رنگ بیشتر و هماهنگی میان رنگ‌ها نکاتی هستند که می‌توانید بر آنها تأکید کنید و شاگردان را تشویق نمایید.

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۸ (حجم سازی با کاغذهای چملک)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**حجم سازی با کاغذهای چملک**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند: ۱- آشنایی با طریقه ساختن حجم‌ها از کاغذهای چملک. ۲- آشنایی با روش‌های حجم سازی از مواد باطله محیطی. ۳- درک اهمیت حجم‌ها از کاغذها و مواد باطله در حجم سازی.	
۳- روش‌های تدریس	روش‌های کارعملی، پرسش وپاسخ، توضیحی، مشاهده نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کاغذرنگه، قیچی،چوب‌های باریک، نگین، گل و برگ‌ها سکاستیپ و سرش.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی درجه‌های تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان؛ تنظیم صنف پرسش و پاسخ در بارهٔ درس حجم سازی با کاغذ چملک.	زمان به دقیقه ۵
	ایجاد انگیزه: **سؤالات انگیزه یی: شما** از مواد باطله یک بار مصرف چه چیزی را از آن استفاده کرده می‌توانید؟	۵ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان به دقیقه
۱- معلم به شاگردان قبل از درس تفهیم نماید تا مـواد و وسایل که ضرورت این درس است با خود بیاورد. ۲- معلم شاگردان را در انتخـاب حجـم آزادی بدهـد و بگذارند که خود شان طبق دلخواه خـود یـک حجـم را انتخاب نمایند. ۳- در اخیر ساعت درسی کارهای شـانرا مـورد ارزیـابی قراردهد.	۱- شاگردان مکلف است که لوازمیکـه به ایـن درس ضـرورت اسـت بـا خـود بیاورند. ۲- توضیحات معلم را در نظـر گرفتـه کار عملی را آغاز نمایند. ۳- بعد از تکمیل کردن حجم آنـرا در صنف به نمایش بگذارند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

این درس حجم سازی را با کاغذهای چملک آموزش می‌دهد. شاگردان می‌آموزند که می‌توانند با اشیای باطله آثار زیبایی به وجود آورند. با کاغذهای باطله می‌توان کارهای زیادی انجام داد؛ یک روش ساده، استفاده از آنها برای ساختن حجم دلخواه، کاغذ چملک است.کاغذهای باطله که پس از فشار دادن به صـورت چملـک به میان می‌آیند، هر یک شکل جدیدی می‌یابند. شاگردان پس از چملک کردن کاغذ باید با دقت به آن نگاه کنند و ببینند که هر یک شبیه کدام شکل آشنا هستند؛ سپس با اضافه کردن جزییات به آن، شکل را کامـل کنند. بنابر این، این درس به شکل سازی اختصاص دارد و مانند فعالیت‌های تصویرسازی در نقاشی است (در تصویرسازی شکل‌ها رسامی می‌شوند و در شکل سازی آن‌ها به صورت حجم ساخته می‌شوند). شاگردان می‌توانند با مواد طبیعی (مانند شاخه، برگ، پر پرنده گان) و مواد مصنوعی (مانند مهره، نگین،دکمه) جزییات حجم خود را تکمیل کنند و علاوه بر آنها با استفاده از رنگ‌های متنوع می‌توانند کارهای تکمیل شده خود را رنگ آمیزی نمایند یا با کاغذ و مقوای رنگی قسمت‌های به آن اضافه کنند تا حجم شان تکمیل شود. اگر بعضی از شاگردان چند کاغذ چملک را به هم چسپاندند و شکل‌های زیبایی به وجود آوردند آنها را بیشتر تشویق کنید. اگر شاگردان برای تکمیل کار خود از مواد ابتکاری استفاده کرد زیادتر مورد تشویق قرارگیرند.

پلان راهنمای تدریس مضمون هنر درس- ۹ (آشنایی با هنر اسلامی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">آشنایی با هنر اسلامی</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهدف زیر دست یابند:
۱- آشنایی با ویژه گی‌های هنرهای اسلامی.
۲- آشنایی با شیوۀ ساخت و زیبایی تزیینات شهکارهای هنرهای اسلامی.
۳- آشنایی با انواع تزیینات نمونه‌های مختلف آثار اسلامی.
۴- درک شیوه‌های تزیینی درساخت بناها و شهکارهای هنر اسلامی.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">مشاهده،پرسش و پاسخ، توضیحی عملی، نمایشی.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">قلم، تصاویر کتاب درسی، تصاویر مشابه به آن، چارت‌های تصویری.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری، ارزیابی خودی، درجه‌های تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان تنظیم صنف و ارزیابی درس گذشته با چند سؤال انجام شود.</td><td>زمان به دقیقه
۵
دقیق</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
سؤالات انگیزه یی: آیا در بارۀ هنر اسلامی و شهکاری‌های آن در کشور خود و دیگر کشورها چیزی شنیده آید؟</td><td>۵
دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان به دقیقه
۱- معلـم در بـارۀ هنـر اسـلامی در کـشور مـا و دیگـر کشورهای اسلامی از روی کتـاب درسـی بـه شـاگردان توضیحات دهد. ۲- نکات مهم درس را در روی تخته صنف نوشته کنید. ۳- فعالیت‌های یادگیری شاگردان را ثبت کـرده آن را ارزیابی نماید.	۱- به توضیحات معلم دقیقاً بشنوند. ۲- نکات مهم را در کتابچه‌هـای تـان یاد داشت کنید. ۳- به گروپهای خود در مورد هنرهای اسلامی گفتگو کنید و نتیجه آنـرا بـه دیگران بگویند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

در درس نهم خصوصیات اصلی هنر اسلامی بیان شده است. در این درس چگونگی شکل گیـری هنـر در سر زمین‌های اسلامی و معنی و مفهوم آثار دوره اسلامی به طور کلی توضیح داده شده است. نمونه‌های از آثار کشورهای مسلمان در این درس ارائه شده تا نقاط مشترک آنها بهتر نمایان شود.

از این نظر تاریخ هنر جزء مهمی از تاریخ هر کشور است که زمینۀ ساز تحولات فکری و بنیاد تغییرات اساسی ملت‌ها در طول تاریخ بوده است.در طول تاریخ اساس فکری و فرهنگی ملت‌های بزرگ، اقوام مهاجم و ستیزه جو را که قصد تسلط بر سر زمین آنها را داشته اند تحت تأثیر قرارداد و کارعملی آنان را از کشتار و ویرانی به سمت آبادانی و ایجاد آثار هنری ارزشمند تغییر داد. از این نگاه آشنایی با قدامت و ارزش فرهنـگ و هنـر هـر کشور و حرکت در جهت شناخت، حفظ و نگهداری، احیا، ترویج و تولید آثار فرهنگی و هنری، عامل انکـشاف ملت‌هاست. بنابر این بررسی اجمالی تاریخ هنر افغانستان و جهان دراین دورۀ تحصیلی که زمان شکل گیـری شخصیت نو جوانان است، اهمیت زیادی دارد، نوجوانانی که با تاریخ، فرهنگ و هنر سـر زمـین خـود آشـنایی کامل داشته باشند، هرگز دچار خود باختگی فرهنگی نخواهنـد شـد و زیـر تـأثیر نفـوذ تهاجمـات فرهنگـی بیگانگان قرار نخواهندگرفت.

براساس این دید گاه بخش تاریخ هنر به موازات آموزش‌های هنری در دورۀ متوسطه طراحی ودر نظر گرفته شده است تا شاگردان بیاموزند که میراث‌های هنری،ارزش تاریخی و فرهنگی زیادی برای کشور دارد و در حفظ و نگهداری آن کوشش کنند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۰- کاپی از دیزاین‌های اسلامی

زمان تدریس: (دو ساعت درسی ۹۰ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">کاپی از دیزاین‌های اسلامی</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
- آشنایی بیشتر با دیزاین‌های اسلامی (تکرار نقوش، تقارن و هماهنگی رنگ‌ها).
- ارزش کاغذ ترس در کاپی کردن.
- درک از شیوهٔ کاپی برداری از یک نقش.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">مشاهده، پرسش و پاسخ، توضیحی،کارعملی.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کاغذ ترس (شفاف)، تخته طراحی، سکاشتیپ، پنسل، رنگ آبی، مویک نقاشی ظرف آب.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">ارزیابی خودی، درجه‌های تقدیر(اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف کارعملی ملاحظه، مهارت‌های ارتباطی)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان؛ و تنظیم صنف پرسش و پاسخ در بارهٔ درس گذشته و مرتبط به درس جدید (دیزاین‌های اسلامی.)</td><td>زمان به دقیقه
۱۰</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
طرح سؤال: یک دیزاین اسلامی را چگونه کاپی می‌نمایید؟</td><td>۱۰</td></tr>
</table>

مدت زمان به دقیقه	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۷۰ دقیقه	۱- ابزار و مواد خود را آماده کنند. ۲- طرح مورد نظر را روی میز یا تخته طراحی نصب کنند. ۳- کاغذ ترس اندازه شده دیزاین را روی آن بگذارند و چهار گوشه آن را با سکاشتیپ محکم کنند. ۴- خطوط دیزاین ازعقب کاغذ ترس معلوم می‌شود و پس با دقت خطوط دیزاین را روی صفحه کاغذ ترس توسط پنسل کاپی کنند. ۵- کاغذ ترس را از طرح اولیه جدا کنند. آن را دور دهند و دوباره با پنسل تمام خطوط را ترسیم کنند تا دیزاین‌ها به عقب کاغذترس منتقل شود.	۱- نمونه‌های تهیه شده از دیزاین‌های اسلامی را به همهٔ شاگردان نشان دهید. ۲- کاغذ ترس و روش کاپی برداری را برای شاگردان توضیح دهید. ۳- شاگردان را برای چسپاندن دیزاین و ترس و تهیه کاپی راهنمایی کنید. ۴-شاگردان را برا ی رنگ آمیزی دیزاین کاپی شده راهنمایی کنید. کارهای تکمیل شده شاگردان را مورد ارزیابی قرار دهید.

معلومات اضافی برای معلم

این درس‌ها مربوط به کاپی از نقوش وخطوط اسلامی است. این فعالیت‌ها علاوه بر فعالیت‌های تصویریابی و تصویرسازی در مجموعی از کارهای نقاشی ارائه شده است تا شاگردان به این طرح‌ها بیشتر آشنا شوند و با کاپی از آنها به روش ترکیب عناصر یا الفبای تصویر در یک اثر هنری پی برند. بنابر این در این فعالیت فقط تقلید از نمونهٔ اثر هنری مطرح نیست بلکه شاگردان، هماهنگی میان خطوط، شکل‌ها و رنگ‌ها، روش ایجاد تناسبات زیبا میان آنها و به وجود آوردن ریتم‌های متنوع را می‌آموزند. تأکید معلم بر این ویژه گی‌ها باعث می‌شود که شاگردان فقط به دنبال تهیهٔ یک کاپی نباشند بلکه هنگام کار، روابط میان عناصر را بررسی کنند. شاگردان می‌توانند با رسامی هر قسمت کار روابط میان خطوط و شکل‌ها را بررسی و در مورد آنها صحبت کنند. هنگام رنگ آمیزی به تأثیر رنگ‌ها وحالتی که در کار ایجاد می‌کنند توجه کنند و در مورد آنها گفت و شنود بهتر است. نمونه‌هایی که برای کاپی کردن به کار رود از آثار اصیل ونمونه‌های استاتید درجه اول انتخاب شود تا شاگردان هنگام کار چیزهایی بیشتری بیاموزند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۱- (آشنایی به هنر خوش نویسی اسلامی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

<table dir="rtl">
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">آشنایی به هنر خوش نویسی اسلامی</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
۱- آشنایی به زیبای‌های خط.
۲- علاقه مندی به زیبایی‌های حسن خط.
۳- درک کردن یک خط زیبا.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">روش مشاهده، سؤال و جواب، توضیحی، واحدکار نمایشی.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">دوات رنگ سیاهی، قلم نیی، کاغذ لشم، لیقه کاغذ ضخیم جلادار.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">ارزیابی خودی، درجه‌های تقدیر(اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف ملاحظه، مهارت‌های ارتباطی)</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان؛ تنظیم صنف پرسش و پاسخ: مشاهده یک حسن خط زیبا و گفت و شنود درمورد نازکت‌های خط زیبا.</td><td>زمان به دقیقه
۵</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
طرح سؤال:
چند نوع خط را می‌شناسید؟
چه نوع خط را برای نوشتن انتخاب می‌کنید؟</td><td>۵
دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- معلم در مورد خط و ترکیب حروف بپرسد. ۲- معلم درمورد حسن خط و ترکیب‌های آن توضیح دهد. ۳- در مورد ترکیبات حروف توضیحات میدهد. ۴- فعالیت‌های شاگردان را ارزیابی کرده و نتیجه آن را یاد داشت نماید.	۱- شاگردان به پرسش‌های معلم جواب دهند. ۲- سخنان معلم را شاگردان به دقت بشنوند ۳- توسط قلم نی و سیاهی یک خط را مشق کنند. ۴- شاگردان خطهای شانرا به نمایش بگذارند.	۳۵ به دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

خوش نویسی هنر بی نظیر شرق اسلامی است که انواع مختلف دارد مانند نسخ، نستعلیق خط کوفی. خط نسخ از خط کوفی به وجود آمده است، که در کشورهای اسلامی قرآن کریم، کتاب‌های معتبر علوم اسلامی، مجّله‌ها، و روزمانه‌ها و امثال آن به همین خط نوشته می‌شود، خطاطان نسخ قیافه زیبا دارد به همین دلیل است تمام کتاب‌های اسلامی توسط این خط نوشته می‌شود.

خط نستعلیق از خط نسخ ایجادشده است، این خط هم بسیار زیبا است که خطاطان و خوشنویس‌ها به مرور زمان زیبایی‌ها و ظرافت‌هایی در آن به وجود آورده و آنرا زیباتر ساخته اند.

امروز در کشور عزیز ما در ادارات دولتی به همین خط می نویسند و در تمام ادارات معمول است و همه به آن توجه دارند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۲- (کاپی از بسم الرحمن الرحیم)

زمان تدریس: (دو ساعت درسی ۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**کاپی از بسم الله الرحمن الرحیم**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر نایل آیند: ۱- آشنایی با کاپی کردن بسم الله الرحمن الرحیم. ۲- درک کردن فواصل حروف و کلمات. ۳- به کاپی کردن خطها علاقه مند شوند.	
۳- روش‌های تدریس	مشاهده،پرسش و پاسخ توضیحی، کار عملی نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کاغذ، سکاشتیپ، تخته نقاشی، پنسل، رنگ، مویک، ظرف آب و کاغذ ترس، (کاغذتفاف)	
۵- شیوۀ ارزیابی	ارزیابی خودی، درجه‌های تقدیر(اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف کارعملی ملاحظه، مهارت‌های ارتباطی)	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی، شاگردان بعد از تکمیل کاپی بسم الله الرحمن الرحیم به کاغذ اصلی منتقل نموده رنگ آمیزی کنید.	زمان به دقیقه ۱۰
	ایجاد انگیزه: **طرح سؤال:** چطور می‌توانید که بسم الله الرحمن الرحیم را کاپی نمایید؟	۱۰

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- معلم مکلفیت دارد که در مورد کاپی کردن توضیحات بدهد. ۲- در مورد کاپی کردن سؤالات طرح نماید. ۳- در مورد رنگ آمیزی کاپی برای شان توضیحات بدهد. ۴- شاگردان خود را در کاپی کردن ارزیابی نمایید.	۱- شاگردان سخنان معلم را به دقت بشنوند و در عمل آنرا تجربه کنند. ۲- سؤالات را جواب بدهند ۳- دقیقاً کار را اغاز نمایند. ۴- بعد از تکمیل کار آنرا توسط رنگ زیبا بسازند.	۷۰ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

برای تحکیم یاد گیری در زمینهٔ معرفی هنرهای اسلامی درس ۱۰ به کاپی از دیزاین‌های اسلامی، درس۱۲ به کاپی از بسم الله الرحمن الرحیم، درس ۱۴ به ساختن یک بنای اسلامی (پل)، درس‌های ۱۶ و ۱۸ به ساختن نمونه‌های هنرهای اسلامی اختصاص یافته است. هر یک از این درس‌ها پس از بیان خصوصیات اصلی هنرها به معرفی یکی از آنها و روش تهیه کاپی ازآن پرداخته است.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۳- (آشنایی به معماری اسلامی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">آشنایی به معماری اسلامی</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
۱- آشنایی شاگردان با معماری اسلامی (دورۀ اسلامی)
۲- به شهکاری‌های معماری اسلامی علاقه مند شوند.
۳- هماهنگی معماری اسلامی را درممالک اسلامی درک نمایند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">توضیحی، مباحثه، سؤال و جواب.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">کتاب درسی، تصاویر بناهای اسلامی، تباشیر و تخته صنف.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری و تقریری، درجه تقدیر برای ارزیابی اعلی،عالی، خوب، متوسط و ضعیف.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان، و سپس آنها متن درس جدید را بخوانند و در ذهن خود آن را جا دهد و ببینید که چه تفاوت‌ها و چه شباهت‌هایی در معماری ممالک مختلف اسلامی وجود دارد.</td><td>زمان به دقیقه
۵
دقیقه</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
طرح سؤال: آیا شبهاتهای معماری ممالک مختلف اسلامی را میدانید؟</td><td>۵
دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- معلم در مورد معماری اسلامی توضیحات دهد. ۲- معلم در مورد معماری اسلامی سؤال طرح نماید. ۳- شباهت‌های معماری جهان اسلام را تشریح نماید. ۴- کارهای شاگردان را ارزیابی کند.	۱- به تشریح معلم دقیقاً گوش دهند. ۲- به سؤالها؛ جواب بگویند. ۳- شباهت‌های معماری جهان اسلام را یاد داشت کنند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

مهم ترین هنر مسلمانان پس از خوش نویسی،معماری و به خصوص ساختن مساجد بزرگ و زیباست که نمازگزاران در آن به عبادت خداوند (ج) می‌پردازند. اجزای مهم معماری مسجد مانند: گنبد، منار و محراب با عکس‌هایی در این درس معرفی شده تا موجب آشنایی بیشتر و ایجاد علاقه شاگردان به این مبحث شود.

جهت معلومات بیشتر به منابع و مأخذ چون در دایرة المعارف هنر تألیف رویین پاکباز، انتشارت فرهنگ معاصر و هنر اسلامی؛ از تألیف ارنست کونل مراجعه نمایند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۴- (ساختن یک بنای اسلامی (پُل)

زمان تدریس: (دوساعت درسی ۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**ساختن یک بنای اسلامی (پُل)**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- به ساختن یک بنای اسلامی آشنا شوند. ۲- یک پُل را به شکل کار دستی ساخته بتوانند. ۳- به مواد و لوازم آن آشنا شوند.	
۳- روش‌های تدریس	سؤال و جواب، مشاهده یی، توضیحی، نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کاغذ کارک، قیچی، سرش، سنگ ریزه، برگ درخت ناجو و شاخچهٔ نازک درخت.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی، درجه تقدیر برای ارزیابی کارعملی.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان و سپس آنها یک دیوار پُل را در یک کاغذ بسازند و دیوار دیگر پل را از روی آن کاپی و برش می‌کنند.	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه
	ایجاد انگیزه: طرح سؤال: از کدام مواد طبیعی یک پُل را ساخته می‌توانید؟	۱۰ دقیقه

مدت زمان	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۷۰ دقیقه	۱- سخنان معلم را به غور و دقت بشنوند. ۲- جوابهای مناسب باید بدهد. ۳- کارخود را ارزیابی نمایند. ۴- پُل را بسازند. ۵- بعد از تکمیل آنرا رنگ آمیزی نمایند.	۱- معلم مکلفیت دارد تا شیوه ساختن پُل را که در عکس می‌بینند شرح دهد. ۲- از شاگردان سؤالات طرح نماید. ۳- درس را ارزیابی کند.

معلومات اضافی برای معلم

این درس مربوط به کار عملی و آشنایی با معماری اسلامی است. یک هفته قبل از انجام فعالیت، شاگردان را تشویق کنید تا در محیط اطراف خود به پلها با دقت نگاه کنند و پُل‌های قدیمی و نو ساخته را با هم مقایسه نمایند. دیدن عکس پُل‌های مختلف هم برای انجام این فعالیت مناسب است. از شاگردان بخواهید طرح یک پُل ساده از بناهای اسلامی را برای اجرا آماده کنند. دو دیوارهٔ پُل را روی کاغذ ترسیم کنند و به سطح روی پل بچسپانند و به دلخواه خود پل را تزیین کنند. آنها می‌توانند با چسپاندن سنگهای کوچک، کاغذهای رنگی، سنگ یا خشت، بنای پُل را کولاژ کنند و برای رنگ آمیزی پُل از انواع رنگ‌ها استفاده نمایند. در اطراف پُل هم به سلیقه خود چیزهایی اضافه کنند و کاردستی خود را زیباترکنند.

کولاژ:(ترتیب کردن، قرار دادن رنگها و آشیای در کنار یکدیگر)

پلان راهنمای تدریس درس ۱۵- (آشنایی با هنرهای اسلامی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**آشنایی با هنرهای اسلامی**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- آشنایی با هنرهای اسلامی. ۲- با خطوط و نقوشی تزیینی آشنا شوند. ۳- نقوش اسلامی را درک کنند.	
۳- روش‌های تدریس	توضیحی، مباحثه و عملی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تصاویر نقوش اسلامی، تصاویری که در چوب یا دیوار ساخته شده است.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری و درجه تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف لفظی یا کتبی.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعداز احوال پرسی با شاگردان؛ تنظیم صنف و سپس شاگردان به گروپها تقسیم شوند و نماینده هر گروپ پیش روی صنف آمده درمورد درس صحبت کند.	زمان به دقیقه ۵
	ایجاد انگیزه: طرح سؤال: در مورد درس سؤالات طرح شود و از شاگردان پرسیده شود به طور مثال: آیا از خصوصیات هنر اسلامی چیزی می‌دانید؟	۵ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- در مورد هنرهای اسلامی سؤال شود. ۲- معلم باید موضوع درس را به شاگردان توضیحات بدهد. ۳- در اخیر ساعت درسی ارزیابی صورت گیرد.	۱- به سخنان معلم دقت نموده و آن را دقیقاً یاد داشت نمایند. ۲- به سؤالات جواب ارائه کنند. ۳- شاگردان خود را ارزیابی نمایند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

این درس آشنایی به هنرهای اسلامی اختصاص داده شده است. و صنایع دستی در آن به وضاحت بیان شده است. درس ۲۰ ما را به هنرهای اسلامی در افغانستان آشنا میسازد.

تولید آثار و تداوم آن به خصوصیات ملی هنر کشور انکشاف میدهد، به طور مثال: کارهای دستی در مناطق مختلف افغانستان به طرح‌های و دیزاین‌های و رنگهای مختلف که نماینده گی از مناطق مربوطه را میکند، ساخته میشود که مجموعه این آثار در داخل و خارج کشور به نمایش گذاشته میشود.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۶- (ساختن قلمدان گلی)

زمان تدریس: (دو ساعت درسی ۹۰دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>۱- عنوان درس</td><td colspan="2">ساختن قلمدان گلی</td></tr>
<tr><td>۲-اهداف آموزشی
• (دانشی
• مهارتی
• ذهنیتی)</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند:
۱- شاگردان با ساختن قلمدان آشنایی حاصل نمایند.
۲- روش ساختن آنرا بیاموزند.
۳- با علاقه مندی در ساختن قلمدان کار کنند.</td></tr>
<tr><td>۳- روش‌های تدریس</td><td colspan="2">پرسش و پاسخ، و توضیحی و نمایشی.</td></tr>
<tr><td>۴- سامان و لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">گل رس، مودلر یا کاردلشم پلاستیکی،ظروف آب رنگ و مویک نقاشی، پنسل.</td></tr>
<tr><td>۵- شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">درجه تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف ارزیابی خودی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف</td><td>فعالیت مقدماتی:
بعد از سلام و احوال پرسی شاگردان و تنظیم صنف و سپس آنها گل را آماده ساخته و شکل یک قلمدانی را بسازند.</td><td>زمان به دقیقه
۱۰</td></tr>
<tr><td>ایجاد انگیزه:
طرح سؤال: تا به حال از گل کدام حجم را ساخته اید؟</td><td>۱۰
دقیقه</td></tr>
</table>

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱-معلم مکلفیت دارد تا در مورد درس به شاگردان توضیح بدهد. ۲- سؤالات طرح شود. ۳- جوابهای سؤالات مورد ارزیابی قرار گیرد..	۱- شاگردان به توضیحات معلم دقیقاً گوش داده و نکات مهم را یاد داشت کنند. ۲- به سؤالات جواب درست بگویند. ۳- اولاً گل را به شکل دایره دربیاورند. ۴- فتیله‌ها ساخته شود. ۵- فتیله‌ها بالای دایره قرار داده شود. ۶- توسط آب لشم گردد. ۷- در صورت ترک برداشتن آن را توسط فشار انگشت بچسپانید. ۸- قلمدان ساخته شده در یک خریطه پلاستیکی پیچانده شود.	۷۰ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

این فعالیت عملی آشنایی با ساختن حجم گلی مربوط است. شاگردان در درس ۱۲ صنف هفتم با ساختن و آماده کردن گل رس آشنا شده اند و در درس ۱۴ ساختن یک ظرف گلی را تجربه کرده اند. در این جا ساختن یک قلمدان گلی و استفاده از گل برای ساختن حجم‌های مختلف را یاد می‌گیرند. در این درس شاگردان حجم سازی روش فتیله یی را می‌آموزند. تهیه فتیله‌های گلی و گذاشتن آن‌ها بالای یکدیگر یکی از روش‌های متداول یا مروج ساختن حجم گلی با دست است. پس از آماده کردن صفحهٔ گلی زیر ظرف و وصل کردن ردیف اول فتیله‌ها به آن، بقیه فتیله‌ها را روی ردیف اول می‌چینند تا ارتفاع قلمدان به اندازه نصف قلم شود. برای محکم شدن دیواره ظرف باید ابتدا فتیله‌ها را خراش دهند، در محل خراش‌ها کمی دوغاب (گل شل) بمالند و سپس ردیف بعدی فتیله را روی آن قرار دهند و با فشار دست محکم کنند.
سپس دیواره بیرونی قلمدان را با انگشت یا کار دک پلاستیکی صاف می‌کنند تا فتیله‌ها صاف شوند. قبل ازخشک شدن گل می‌توان با نوک پنسل یا هر ابزار اثر گذار دیگر روی دیوار قلمدان نقوش زیبایی ایجاد کرد. شاگردان می‌توانند هنگامی که ظرف گلی خشک شد روی آن را با رنگ‌های دلخواه، رنگ آمیزی کنند. تهیه قلمدان گلی، یک نمونه است و شاگردان باید بیاموزند که آنچه به صورت آماده می‌بینند، سازنده‌های دارد و آن‌هاهم می‌توانند این وسیله را بسازند. باید با دقت به ظروف و وسایل اطراف خود توجه کنند و ببینند که هر یک از چه مواردی و با چه روشی ساخته شده اند و سعی کنند شبیه آن را بسازند. از این وسایل دست ساخت می‌توانند خود شان استفاده کنند، آن‌ها را هدیه دهند یا برای فروش بگذارند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۷- (آشنایی با میناتوری)

زمان تدریس: (ساعت درسی)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	آشنایی با میناتوری	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- آشنایی شاگردان با میناتوری. ۲- به میناتورعلاقه مند شوند. ۳- شاگردان اهمیت میناتور را درک کرده بتوانند.	
۳- روش‌های تدریس	توضیحی و مباحثهٔ یی گروپی و نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	تصاویر کتاب درسی، کتابهای هنری و تابلوی‌های میناتوری.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	تحریری و تقریری، درجهٔ تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان و تنظیم صنف، پرسش و پاسخ در باره درس گذشته مرتبط به درس جدید.	زمان به دقیقه ۵ دقیقه
	ایجاد انگیزه: سؤالات طرح شود به طور مثال: اولین نقاشی‌های مسلمانان چه بوده ؟	۵ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان به دقیقه
۱- معلم مکلفیت دارد در مورد میناتور به شاگردان معلومات بدهد. ۲- درمورد میناتور سؤالات را طرح نماید و از شاگردان جواب بخواهد. ۳- برای ارزیابی شاگردان نیز سؤالات از آنها طرح شود.	۱- شاگردان به تشریح معلم گوش دهند و نکات مهم آن را یاد داشت کنند. ۲-تصاویر درس را دقیقاً ببینند. ۳- نزاکتها و ظرافت‌های آن را در ذهن خود جا دهند. ۴- به رنگهای میناتوری دقیق شوند. ۵- در مورد نقاشان میناتور که چه کارهای را انجام داده اند در ذهن بسپارند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

این درس آشنایی با میناتوری اختصاص دارد. اولین نمونه‌های نقاشی اسلامی به مصور سازی کتاب‌های علمی و ادبی مربوط بود. نقاشی مینیاتوری ویژه گی خاصی دارد. در این نقاشی نمایش فضاها،انسان، طبیعت و رنگ‌ها به صورت ذهنی انجام می‌شود.

میناتوری چنانچه که از نامش پیداست به معنای ریزه کاری و ظرافت است که نقاشان این سبک اشکال طبیعت را آنچه را که از نزدیک در آن مشاهده می‌کنند طوری که است آن را با ظرافت و ریزه کاری‌های آن ترسیم می‌نمایند و قوانین (پرسپکتیو) دوری و نزدیکی را در نظر نمی گیرند و یک سبک خاص می‌باشد. که هنرمندان کارهای هنری خود با رنگ‌های نقره یی، لاجوردیی و طلایی در اثر خود به کار برده آثار خوبی را ایجاد می‌کند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۸- (ساختن رحل قرآنکریم)

زمان تدریس: (دو ساعت درسی ۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**ساختن رحل قرآنکریم**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- به ساختن رحل قرآنکریم آشنایی حاصل نمایند. ۲- رحل قرانکریم را ساخته بتوانند. ۳- درک ظرافت‌های کار دستی.	
۳- روش‌های تدریس	عملی،توضیحی و مباحثهٔ گروپی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	کاغذ مقوا، پنسل، خط کش، تیغ برش،قیچی،پنسل پاک، پنسل تراش.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ملاحظه کارها، درجه‌های تقدیر، اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان تنظیم صنف، پرسش و پاسخ در باره درس گذشته مرتبط به درس جدید (مراحل ساختن رحل قرآن پاک).	زمان به دقیقه ۱۰ دقیقه
	ایجاد انگیزه: طرح سؤالات: چه موادی را در ساختن رحل قرآنکریم به کار میبرید؟	۱۰ دقیقه

مدت زمان	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)
۷۵ دقیقه	۱- شاگردان به توضیحات معلم دقیقاً گوش دهند. ۲- نکات مهم را یاد داشت نمایند. ۳- مرحله اول را در مقوا ترسیم نمایند. ۴- بعداً مرحله دوم و سوم را ترسیم نمایند. ۵- از وسط و یا بالا تر از آن قطع نمایند. ۶- مرحله سومی را در دومی داخل نمایند. ۷- بعد از تکمیل به دیزاین‌های زیبا تزئین نمایند. ۸- رحل را رنگ آمیزی کند. ۹- بعد از خشک شدن رنگها قرآنکریم را در آن بگذارند و تلاوت کنند.	۱- معلم در مورد درس توضیحات بدهد. ۲- به نکات مهم درس تاکید کند. ۳- در ساختن رحل به آنها مشوره‌های خوب بدهد. ۴- کارهای شاگردان را دقیقاً دیده و ارزیابی کند.

معلومات اضافی برای معلم

در این درس شاگردان ساختن رحل قرآن کریم را تجربه می‌کنند که یک فعالیت عملی دیگر برای درس و آشنایی با هنرهای اسلامی است.

این درس هم اهداف ذکر شده رادنبال می‌کند و شاگردان را به جستجو درمحیط زنده گی وادار میکند تا ببینند چه وسایلی را می‌توانند با دست خود بسازند. به علاوه باید آنها را ترغیب کرد که مفکوره‌های جدیدی برای طراحی رحل قرآنکریم ارائه دهندیا روش‌های ابتکاری را برای تزیین کار دستی‌های خود به کار برند.

پلان راهنمای تدریس درس ۱۹- (آشنایی به هنرمندان افغانی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی ۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**آشنایی به هنرمندان افغانی**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- با هنرمندان افغانستان آشنا شوند. ۲- به آثار شان ارزشت قایل شدن. ۳- با آثار شان علاقه مند شوند.	
۳- روش‌های تدریس	توضیحی، سؤال و جواب کارعملی، نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	آثار هنرمندان افغانی، کتب درسی.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی، درجه تقدیر اعلی، عالی، خوب، متوسط و ضعیف لفظی کتبی.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعد از سلام و احوال پرسی با شاگردان و تنظیم صنف، پرسش و پاسخ در باره گذشته مرتبط به درس جدید.	زمان به دقیقه ۵
	ایجاد انگیزه: طرح سؤال: در مورد دو هنرمند برجسته افغانی چه می‌دانید؟	۵ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱- معلم مکلفیت دارد تا در موردو هنرمند افغانی بخصوص استاد مشعل و استاد پوپلزایی معلومات بدهد. ۲- توجه شاگردان را جلب کند. ۳- در تشویق شاگردان بکوشد. ۴- شاگردان را علاقه مند به آثار هنری هنرمندان افغانی بسازد.	۱- به توضیحات معلم گوش دهند. ۲- توضیحات را یاد داشت کنید. ۳- در مورد استاد مشعل، وکیلی پوپلزایی معلومات به دست بیاورند. ۴- متوجه بحث معلم باشند. ۵- از روش‌های کار هنری آنها مستفید شوند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

ضمیمۀ بخش تاریخ هنر، در بارۀ دو هنرمند افغانی، استاد سعیدمشعل و استاد عزیزالدین وکیلی پوپلزایی به شاگردان توضیح داده شود و هم توضیح داده شود که آثار فرهنگی و هنری، عامل انکشاف ملت‌هاست.

استاد مشعل هروی در نقاشی (میناتوری) از سبک کمال الدین بهزاد پیروی نموده است و در این رشته هنری درهرات باستان شاگردانی زیادی تربیت هنری نموده است. و همچنان در شعر و شاعری از استعداد خوب برخوردار بود چنانچه در یکی از اشعار گفته است.

اگر از دهر ناشادم ولی زین ره بسی شادم * که من احیا گر رسم نگارستان بهزادم

استاد عزیزالدین پوپلزایی به خطاط هفت قلمی مشهور بود و شاگردان زیادی در بخش خطاطی تربیه نموده است و در مورد زیبایی حسن خط کتابهای زیادی را تألیف نموده است. که از جمله خطاطان و مورخین مشهور کشور ما است.

پلان راهنمای تدریس درس ۲۰- (آشنایی به هنرهای افغانی)

زمان تدریس: (یک ساعت درسی۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
۱- عنوان درس	**آشنایی به هنرهای افغانی**	
۲-اهداف آموزشی • (دانشی • مهارتی • ذهنیتی)	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان تدریس به اهداف زیر دست یابند: ۱- با هنرهای اصیل افغانی آشنا شوند. ۲- در ایجاد آثار هنری مهارت حاصل نمایند. ۳- به هنرهای افغانی علاقه مندی پیدا کنند.	
۳- روش‌های تدریس	توضیحی، سؤال و جواب، توضیحی، گروپی و نمایشی.	
۴- سامان و لوازم ضروری تدریس	دیزاین‌های قالین، دیزاین‌ها کاشی و نقاشی‌هایی که در کارها دستی وجود دارد.	
۵- شیوهٔ ارزیابی	ارزیابی خودی، درجه تقدیر اعل، عالی، خوب، متوسط و ضعیف ملاحظه و مهارتهای ارتباطی.	
۶- فعالیت‌های تدریس و آموزش درصنف	**فعالیت مقدماتی:** بعداز احوال پرسی با شاگردان و تنظیم صنف سؤال و جواب: در مورد درس گذشته مرتبط به درس جدید.	زمان به دقیقه ۵ دقیقه
	ایجاد انگیزه: طرح سؤال: تا به حال به دیزاینهای صنایع دستی متوجه شده آید؟	۵ دقیقه

۱-۶ – فعالیت‌های تدریس معلم (آموزش مفاهیم و ارزیابی)	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	مدت زمان
۱-معلم مکلفیت دارد که در مورد هنرمندان افغانی توضیحات بدهد. ۲- در مورد ارزش اقتصادی هنرهای افغانی توضیح بدهد. ۳- در مورد جنبه‌های فرهنگی و هنری صنایع دستی معلومات بدهد. ۴- معلم درس خود را مورد ارزیابی قرار دهد.	۱-شاگردان صحبت‌های معلم را بشنوند. ۲- نکات مهم درس را یاد داشت کنند ۳- در بارهٔ صنایع دستی افغانستان معلومات کسب نمایند. ۴- به رنگها و دیزاین که روی قالین وجود دارد دقیق شوند. ۵- در بارهٔ هنرمندان مناطق مختلف افغانستان معلومات حاصل نمایند.	۳۵ دقیقه

معلومات اضافی برای معلم

این درس آشنایی با هنرهای افغانی اختصاص دارد و این بحث را در مورد صنایع دستی روشن تر می‌سازد درس ۲۰(ضمیمه آشنایی با هنرهای اسلامی در افغانستان است) زیرا تداوم تولید این آثار در طول تاریخ، در هر کشوری خصوصیات ملی آن کشور را انکشاف داده است. مثلاً: امروزصنایع دستی افغانستان در شهرهای مختلف با طرح‌های متنوع و رنگ‌های مخصوص هر منطقه تولید می‌شوند ولی مجموعه آنها، خصوصیات هنرهای افغانی را به نمایش می‌گذارند.

آشنایی با موزیم‌های ملی افغانستان

موزیم مزار شریف

موزیم مزار شریف سابقهٔ طولانی دارد و از دورهٔ آغاز به مرقد حضرت علی (کرم الله وجه) تحایف و هدایا از جانب شاهان تحویل می‌گردید زمینه تأسیس موزیم را ایجاد کرد. این تحایف و هدایا در یکی از اتاق‌های روضه شریف نگهداری می گردید. موزیم مزار شریف بر علاوه آنکه اشیاء و تحایف قیمت بها را دارا است از لحاظ داشتن مسکوکات و کتابهای نایاب خاصتاً کتابهای نسخه خطی از جمله نسخه خطی قرآن عظیم الشان و بعضی از تفاسیر قرآن عظیم‌الشان دارای اهمیت و ارزش زیاد است. علاوه بر موجودات موزیم، آیات متبرکه قرانکریم و نیز از لحاظ قدامت هنر و سبک معماری از قابل ستایش و در عین حال تاریخی می باشد. قابل ذکر است که به غیر از موزیم های منقول در کشور ما موزیم‌های شخصی نیز وجود دارند که به گونه نمونه می‌توان از موزیم سلطانی و غیره نام برد.

موزیم هرات

در حدود سال های ۱۳۰۲ هـ ش یا ۱۳۰۴ هـ ش موزیم هرات تاسیس گردید و در سال ۱۳۱۰ هـش موزیم به اداره شاروالی شهر هرات سپرده شد و در سال ۱۳۱۲ هـش به اساس هدایت شاروالی هرات، به تعمیر هوتل پارک انتقال داده شد و در آنجا آثار و اشیایی که داشت به نمایش گذاشتند. اکثریت آثار موزیم هرات به بودجهٔ شاروالی هرات خریداری شد و تعدادی از آثار که ازحفریات هده بگرام کشف شده بود از جانب موزیم کابل به گونهٔ تحفه به موزیم هرات در سال ۱۳۲۵ تسلیم داده شد.

موزیم میمنه

پس از کشف غیر مترقبهٔ سکه‌های مسی مربوط به دورهٔ غوری ها در یکی از تپه‌های تاریخی شهر میمنه در سال ۱۳۳۵ هـش زمینهٔ ایجاد یک موزیم را در شهر میمنه ولایت فاریاب به میان آورد تا آثار و اشیای قدیمی در آن نگهداری شود با تلاش مدیران مختلف موزیم میمنه در مدت کم صاحب مجموعه مناسبی از آثار قدیمی گردید و نمایشات آن در سال ۱۳۳۶ آغاز شد. آغاز نمایشات چنان دلچسپ بود که تعداد زیادی مردم میمنه آثار قیمتی و تاریخی خویش را به گونهٔ تحفه به موزیم دادند.

فهرست منابع

۱- رهنمای تدریس نقاشی برای کودکان و نوجونان، غلام محی الدین شبنم غزنوی،۱۳۸۰
۲- راهنمای درس هنر، برای معلمان دوره اول ابتدایی اول، دوم و سوم ابتدایی کد۵۳/۴، ۱۳۸۵
۳- اصول و مبانی هنرهای تجسمی، دکتر محمدحسین حلیمی.
۴- مبانی هنرهای تجسمی، فنی و حرفه ای کد۲۱/ ۳۵۸، سال ۱۳۸۶.
۵- آشنایی با هنرهای تجسمی،فنی و حرفه ای کد ۳۵۸/۳۷، سال ۱۳۸۶.
۶- طراحی ۱ فنی و حرفه ای کد ۳۵۹/۹۲، ۱۳۸۱.
۷- هندسه نقوش ۱، فنی و حرفه ای، کد ۱۳۸۴،۴۸۵.
۸- کارگاه طراحی نقوش سنتی ۱، فنی و حرفه ای، کد ۳۵۹/۷۷، ۱۳۸۶.
۹- کارگاه چاپ دستی، فنی و حرفه ای، کد ۳۵۸/۲۰، ۱۳۸۴.
۱۰- مقدمه یی بر هنر کاشی گری ایران، محمد یوسف کیانی و فاطمه کریمی و عبدالله قوچانی، موزه رضا عباسی، ۱۳۶۲.
۱۱- دایرة المعارف هنر، رویین پاکباز، انتشارات فرهنگی معاصر.
۱۲- هنر اسلامی، ارنست کونل.
۱۳- زبان و بیان هنر اسلامی، تیتوس بو کهارت.
۱۴- آشنایی با صنایع دستی ایران ۱، فنی و حرفه ای کد ۳۰/ ۳۵۹، ۱۳۷۵
۱۵- سیری در صنایع ایران به اهتمام احمد آرام، انتشارات بانک ملی ایران، تهران،۱۳۵۶.
۱۶- علم در اسلام، به اهتمام احمد آرام، انتشارت سروش، تهران ۱۳۶۶.پ
۱۷- هنر خوشنوسی ۱ و ۲، کد ۵/ ۲۰۴.
۱۸- خوشنویسی و فرهنگ اسلامی، آن ماری شیمل، انتشارات قدس رضوی، مشهد، ۱۳۶۸.
۱۹- تاریخ خط و نوشته‌های کهن افغانستان، عبدالحی حبیبی.
۲۰- نقاشی ایرانی، بازیل گری، انتشارت عصر جدید، تهران، ۱۳۶۹.
۲۱- نگاهی به هنر نقاشی ایران، دکتر اکبر تجویدی، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۷۵.
۲۲- کارگاه هنر ۱، پیش دانشگاهی، کد ۵۹۴، ۱۳۸۶.
۲۳- سیرهنر در تاریخ ۲، پیش دانشگاهی، کد، ۸/ ۵۹۴، ۱۳۸۶.
۲۴- فشرده تاریخ افغانستان فاروق انصاری، مرکز مطالعات، کابل ۱۳۸۶.

موزیم شناسی و سیر موزیم‌ها در افغانستان، دیپارتمنت اتنوگرافی و باستان شناسی، پوهنځی علوم اجتماعی، پوهنتون کابل، پوهندوی محمد رسول باوری، کابل ۱۳۵۷